

ระเบียบโลกในโมฆยามแห่งความเปลี่ยนแปลง¹

World Order in Times of Change

อับดุลเลาะห์ ยูฮันนัน²

Abdullah Yuhannan²

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย²

Faculty of Political Science, Chulalongkorn University²

Email: tonpanansatun@gmail.com

บทความวิชาการ

Received 24/07/2022 ➤ Revised 04/06/2023 ➤ Accepted 06/06/2023

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการนำเสนอเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลก โดยทำการศึกษาผ่านแนวคิดและมุมมองของนักทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่มุมมองแบบสัจนิยม เสรีนิยม คอนสตรัคติวิสต์ และเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งจะช่วยให้เราเห็นมุมมองที่หลากหลายของระเบียบโลกและพฤติกรรมของแต่ละรัฐในการเมืองระหว่างประเทศ ผลการศึกษาพบว่า ระเบียบโลกเสรีนิยมเดิมที่เคยนำโดยสหรัฐอเมริกาและชาติตะวันตกหลังยุคสงครามเย็นเป็นต้นมา บัดนี้กำลังถูกท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงหลายประการ ไม่ว่าจะเป็น

การเปลี่ยนแปลงของพลวัตของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การเกิดขึ้นของตัวแสดงใหม่ การเกิดความอ่อนแอขององค์การระหว่างประเทศ รวมทั้งความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งล้วนสร้างแรงสั่นสะเทือนต่อตัวระเบียบโลกเสรีนิยมเดิมให้สั่นคลอน

ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้แต่ละรัฐในการเมืองระหว่างประเทศพยายามที่จะสนับสนุนและพัฒนาระเบียบโลกทางเลือกของตัวเองขึ้นมา ซึ่งผู้กำหนดนโยบายของรัฐนั้น ต้องให้ความสำคัญและพิจารณาความท้าทายที่อาจเกิดขึ้นจากระเบียบโลกแบบใหม่อย่างรอบด้าน

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของบทความที่พัฒนาขึ้นในในวิชาสัมมนาการเมืองระหว่างประเทศภาคทฤษฎีและปฏิบัติ หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนอังรีดูนังต์ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

และครอบคลุม บทความนี้จะช่วยให้เราเห็นถึงแนวโน้มและทิศทางความท้าทายต่าง ๆ ที่สังคมการเมืองโลกต้องเผชิญในอนาคต รวมทั้งข้อเสนอต่อการปรับตัวของประเทศไทย ทั้งทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ เช่น การขยายกรอบความร่วมมือ การทบทวนและประเมินนโยบายต่างประเทศ การมีส่วนร่วมและ

สนับสนุนกลไกสถาบันระหว่างประเทศ รวมทั้งการพัฒนาขีดความสามารถทางเทคโนโลยี เพื่อที่จะทำให้ไทยสามารถพัฒนาประเทศเท่าทันในโมฆยามแห่งการเปลี่ยนผ่านของระเบียบโลก

คำสำคัญ: ระเบียบโลก, เสรีนิยม, สัจนิยม, คอนสตรัคติวิสต์, เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ

Abstract

This article rigorously examines the dynamic nature of the global order using a comprehensive theoretical framework that includes realism, liberalism, constructivism, and international political economy. Through meticulous analysis, valuable insights are provided into the diverse perspectives on the global order and the political behaviors of individual nations in the international arena. The findings highlight the considerable challenges confronting the traditional liberal world order, historically led by the United States and Western nations since the Cold War's conclusion. These challenges stem from shifts in power dynamics, the emergence of new global actors, declining influence of international organizations, and rapid technological advancements.

As a result, the established liberal world order faces significant disruptions,

prompting states to actively pursue alternative global orders aligned with their unique preferences. Policymakers must carefully assess the challenges posed by this multifaceted and comprehensive new world order. This article provides crucial insights into global trends and offers specific recommendations for Thailand in politics, society, and the economy. These recommendations involve expanding cooperative frameworks, conducting thorough policy reviews, engaging in international institutional mechanisms, and fostering technological capabilities to ensure Thailand's continued development aligns with the evolving global order.

Keywords: World Order, Liberal, Realist, Constructivist, International Political Economy

บทนำ

การสร้างเสถียรภาพทางการเมือง และการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของรัฐใดรัฐหนึ่ง นับเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญที่มีการถกเถียงอย่างมากมาย ในการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ บรรดานักปราชญ์และนักทฤษฎีทางการเมืองต่างพยายามที่จะศึกษาถึงวิธีการต่างๆ ที่จะก่อให้เกิดการสร้างความมั่นคงให้แก่รัฐของตน และมุ่งแสวงหาคำตอบว่าจะทำอย่างไรให้ระบอบการเมืองที่รัฐพึงปรารถนาสามารถดำรงอยู่ได้นาน หรือมีความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในบริบทต่าง ๆ ได้ ซึ่งการศึกษาการเมืองระหว่างประเทศ ภายใต้อุปถัมภ์ของนักวิทยาศาสตร์พบว่า มีพลวัตความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากอดีตจนถึงปัจจุบัน อันเห็นได้จากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการเมืองระหว่างประเทศที่ล้วนอาจส่งผลต่อการกำหนดอนาคตของแต่ละรัฐ บนเส้นทางของความท้าทายในการกำหนดอนาคตของการเมืองระหว่างประเทศ มีมิติที่ซับซ้อนอันเกิดจากตัวแสดงระหว่างประเทศที่มีความหลากหลาย รวมทั้งบริบทของแต่ละรัฐในสังคมการเมืองระหว่างประเทศนั้น อาจถูกขับเคลื่อนภายใต้กรอบของกลไกประวัติศาสตร์ การเมือง สังคม และระบอบเศรษฐกิจ ที่ทั้งอาจเหมือนหรือแตกต่างกันในแต่ละประเทศ (Knock, 2019)

ด้วยเหตุนี้ หากเราต้องการทำความเข้าใจระบอบการเมืองระหว่างประเทศในเชิงลึกมากขึ้น สิ่งหนึ่งที่จะช่วยเราทำความเข้าใจปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการเมืองระหว่างประเทศ คือ การศึกษาผ่านเครื่องมือสำคัญที่เรียกว่า “ระเบียบโลก” (World Order)

ซึ่งมีหน้าที่กำหนดความสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันของแต่ละรัฐในโลก (Hooghe, Lenz & Marks, 2019) หรือถูกใช้เป็นเครื่องมือช่วยประเมินการตัดสินใจว่า แต่ละรัฐในระบอบการเมืองระหว่างประเทศควรดำเนินนโยบายภายในหรือภายนอกของรัฐตนอย่างไร เพื่อช่วยให้รัฐมีหลักประกันและความมั่นคงทั้งในทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม (Hussain, Waseem & Ahmad, 2022)

โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่ระเบียบโลกเดิมที่อยู่ภายใต้บังคับการของแนวคิดเสรีนิยม กำลังเผชิญต่อการตั้งคำถามจากปัญหาข้ามพรมแดนที่ไม่สามารถแก้ไขได้ ทั้งปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปัญหาผู้อพยพ การเกิดขึ้นของสงครามกลางเมือง หรือแม้กระทั่ง ปัญหาใหม่ ๆ ที่อาจได้รับผลกระทบจากเทคโนโลยี (Holm, 2019) ซึ่งปัญหาและความท้าทายเหล่านี้เราจะพบว่าไม่มีรัฐใดรัฐหนึ่งสามารถจะจัดการได้เพียงลำพัง หากแต่ต้องอาศัยเครื่องมือที่เรียกว่า “ระเบียบโลก” มาช่วยทำหน้าที่เป็นกลไกดำเนินการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายใต้ข้อจำกัดจากความแตกต่างของบริบททางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมของแต่ละรัฐ

บทความนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อทำการศึกษาเรื่องราวของระเบียบโลกที่เกิดขึ้นในโมฆะแห่งการเปลี่ยนแปลง เริ่มจากการสำรวจฐานคติของระเบียบโลกผ่านมุมมองทางทฤษฎีการเมืองระหว่างประเทศที่มีอยู่ในแวดวงวิชาการ การประยุกต์ใช้กรอบทฤษฎีเพื่อศึกษาระเบียบโลกในมิติแห่งการเปลี่ยนแปลง หลังจากนั้นบทความจะวิเคราะห์ถึงสาเหตุความเสื่อมถอยของระเบียบโลกเดิม (เสรีนิยม) ที่นำไปสู่การ

เกิดขึ้นของระเบียบโลกใหม่ หรือระเบียบโลกทางเลือก และส่วนท้ายของบทความผู้เขียนได้สร้างข้อเสนอแนะผ่านมุมมองทางทฤษฎี และแนวทางการรับมือของประเทศไทยท่ามกลางระเบียบโลกในโมฆยามแห่งการผันแปรนี้

สำรวจที่มาและฐานคติของการเปลี่ยนแปลงระเบียบโลกผ่านมุมมองทางทฤษฎี

เมื่อทำการพิจารณาว่า “ระเบียบโลก” ถูกสร้างขึ้นมาจากฐานคิดใด ก็จะช่วยทำให้เราเห็นการเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลกว่าเป็นอย่างไร เนื่องจากฐานคิดกับการเปลี่ยนแปลงระเบียบโลกเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน การทำความเข้าใจเรื่องนี้ให้ดีขึ้น ผู้เขียนได้หยิบยืมแนวคิดของ Kissinger (2014), Waltz (1979) และ Sørensen (2006) มาเป็นจุดเริ่มต้นในการวิเคราะห์ โดยเฉพาะแนวคิดของ Kissinger ที่เลือกวิเคราะห์ระเบียบโลกผ่านตัวแสดง (Actor) ซึ่งช่วยทำให้เห็นว่า ประเทศมหาอำนาจส่งผลอย่างไรต่อทิศทางการเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลก ส่วนกรอบแนวคิดของ Waltz ช่วยชี้ให้เห็นว่าการเกิดขึ้นของสภาวะอนาธิปไตย อาจส่งผลต่อการกำหนดระบบระหว่างประเทศอย่างไร และสุดท้าย คือมุมมองการศึกษาของ Sørensen ที่วิเคราะห์ระเบียบโลกจากการแบ่งประเภทของรัฐในโลก ว่าสามารถส่งผลต่อการสร้างระเบียบโลกที่ต่างกันอย่างไร รวมทั้งการเพิ่มข้อเสนอของกรอบการวิเคราะห์จาก “มุมมอง

ที่หลากหลาย” เพื่อให้สามารถเข้าใจภาพรวมของระเบียบโลกที่กำลังดำเนินอยู่ในการเมืองระหว่างประเทศได้มากขึ้น

เริ่มต้นจากบทวิเคราะห์ของ Kissinger (2014) เรื่อง “*The Key Problem of Our Time: A Conversation with Henry Kissinger on Sino-US Relations.*” ซึ่งทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่อาจส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลกโดยมองจากบทบาทของมหาอำนาจที่ส่งผลต่อการกำหนดระเบียบโลกในห้วงปัจจุบัน ประการแรก คือ ระดับความสัมพันธ์ที่มีแนวโน้มเชิงลบของชาติมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาและจีน อาจยังนำมาสู่การแข่งขันระหว่างชาติมหาอำนาจ โดยเฉพาะการแข่งขันทางการค้าที่ดุเดือดและรุนแรงของทั้งสองชาติ ประการต่อมา คือ ความสัมพันธ์ที่แย่งระหว่างอดีตมหาอำนาจเก่าที่พยายามหวนคืนมาสู่การเป็นเจ้ามหาอำนาจโลกอีกครั้งอย่างรัสเซียกับประเทศในโลกตะวันตก ซึ่งมีพื้นฐานทางความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน (Center, 2018)

นอกจากนี้ Kissinger ยังตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ ในปัจจุบันการที่ชาติสมาชิกสหภาพยุโรปต้องเผชิญวิกฤติการทางเศรษฐกิจในช่วงหลายปีที่ผ่านมา อาจนำมาสู่การสร้างความขัดแย้งที่ขยายวงกว้างมากขึ้นระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มสหภาพยุโรป (European Union)³ โดยเฉพาะการเกิดปรากฏการณ์เบร็กซิต (Brexit) คือ เหตุการณ์หลังการถอนตัวของ

³ ประเทศสมาชิกในกลุ่มสหภาพยุโรป (European Union) ในปัจจุบันมีทั้งหมด 27 ประเทศ ประกอบด้วย ออสเตรีย เบลเยียม บัลแกเรีย ไซปรัส เช็ก เดนมาร์ก เอสโตเนีย ฟินแลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมนี กรีซ ฮังการี ไอร์แลนด์ อิตาลี ลัตเวีย ลิทัวเนีย ลักเซมเบิร์ก มอลตา เนเธอร์แลนด์ โปแลนด์ โปรตุเกส โรมาเนีย สโลวาเกีย สโลวีเนีย สเปน สวีเดน และโครเอเชีย

ประเทศสมาชิกสำคัญ อย่างสหราชอาณาจักร (United Kingdom) เป็นอีกหนึ่งสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ในการบูรณาการของภูมิภาคยุโรป (Blitz, Brunsden & Hughes, 2019) ซึ่งนอกจากสะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางของกลุ่มสหภาพยุโรปแล้ว ยังชี้ให้เห็นจุดอ่อนที่สำคัญของแนวคิดแบบเศรษฐกิจเสรีนิยมที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างระเบียบโลกมาตลอดหลังยุคสงครามเย็น

Kissinger ยังมองว่า ความขัดแย้งที่ยังคงดำเนินต่อไปในภูมิภาคตะวันออกกลาง (Middle East) อันเป็นหนึ่งในภูมิภาคที่ไร้เสถียรภาพมากที่สุดภูมิภาคหนึ่งของโลก ทั้งการเผชิญจากปัญหาการก่อการร้ายสากลจากกลุ่มแนวคิดอิสลามนิยม (Islamism)⁴ หรือ การแทรกแซงจากชาติมหาอำนาจหลังเหตุการณ์ 9/11 ซึ่งเป็นเหตุวินาศกรรมโจมตีพลีชีพต่อสหรัฐอเมริกาในนครนิวยอร์ก (New York) และพื้นที่วอชิงตัน ดี.ซี. (Washington D.C.) ใน ค.ศ. 2001 รวมทั้งเหตุการณ์ “อาหรับสปริง” (Arab Spring)⁵ ที่บานปลายนำมาสู่สงครามกลางเมืองในหลายประเทศในตะวันออกกลาง ด้วยสาเหตุเหล่านี้

Kissinger จึงมองว่าระเบียบโลกแบบเสรีนิยมกำลังย่างก้าวเข้าสู่ “เงื่อนไขที่ตกอยู่ในภาวะอันตราย” และความเสื่อมถอยของระเบียบโลกอาจทำให้โลกกลายเป็นสภาวะ “อนาธิปไตยระหว่างประเทศ” (International Anarchy)⁶ ขึ้นมาแทน อันเกิดจากกลไกการทำงานแห่งดุลอำนาจที่ผิดเพี้ยนไป

นอกจากมุมมองของ คิสซิงเจอร์ ที่ทำให้เราเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลกได้มากขึ้นแล้ว การทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลกให้เข้าใจมากขึ้นอาจนำมุมมองของ เคนเนธ วอลทซ์ (Kenneth Waltz, 1979) มาช่วยสร้างข้อถกเถียงเบื้องต้นเพิ่มเติมได้ โดย Waltz มีจุดตั้งต้นการวิเคราะห์ระเบียบโลกจากการมองการเกิดขึ้นของ “สภาวะอนาธิปไตย” ที่อาจส่งผลต่อการกำหนดระบบระหว่างประเทศ โดยเฉพาะหากพิจารณาจากทฤษฎีของนักสังคมนิยม ที่มองว่ารัฐแต่ละรัฐเป็นหน่วยการเมืองที่มีอำนาจอธิปไตยที่เท่าเทียมกัน แม้ว่าแต่ละรัฐจะมีขีดความสามารถที่แตกต่างกัน แต่เมื่อหน่วยการเมือง (รัฐ) ที่มีลักษณะเหมือนกันมาดำรงอยู่ภายใต้

⁴ “แนวคิดอิสลามนิยม” (Islamism) เป็นแนวคิดซึ่งวิเคราะห์พื้นฐานของการรับเอารูปแบบการเมืองการปกครองบนฐานของอิสลามด้วยการประยุกต์ใช้หลักการทางชาอ์รีฮ์ (กฎหมายอิสลาม) ที่กำหนดไว้ในคัมภีร์อัลกุรอานและแนวทางจริยวัตรของท่านศาสดามุฮัมมัด (หะดีษ) ให้เกิดขึ้นในสังคม รวมทั้งเป็นการรับแนวทางนี้ไปใช้ในทางการเมืองการปกครองตามแนวทางอิสลามด้วย

⁵ “อาหรับสปริง” (Arab Spring) คือ ปรากฏการณ์ลุกฮือของประชาชนเพื่อต่อต้านรัฐบาลในตะวันออกกลาง เริ่มต้นใน ค.ศ. 2011 ที่ประเทศตูนิเซีย เมื่อชายคนหนึ่งได้จุดไฟเผาตนเองเพื่อประท้วงรัฐบาล เนื่องจากไม่พอใจการดำเนินงานของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน จากนั้น การประท้วงได้ลุกลามและขยายวงกว้างไปทั่วประเทศ ที่เรียกว่า “การปฏิวัติดอกมะลิ” และสร้างแรงสั่นสะเทือนต่อประเทศภูมิภาคตะวันออกกลางรวมถึงแอฟริกาเหนือ

⁶ อนาธิปไตยระหว่างประเทศ เป็นสภาวะที่ขาดอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายจากส่วนกลาง (lack of central authority) กล่าวคือเป็นสภาวะที่รัฐยึดมั่นในอำนาจอธิปไตย (Sovereignty) ของตนเอง และไม่ขึ้นต่อใคร สภาวะดังกล่าวก่อให้เกิดรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งความขัดแย้ง (Conflict) และความร่วมมือ (Cooperation)

โครงสร้างเดียวกัน โดยปราศจากอำนาจที่เหนือกว่ามาควบคุมก็อาจจะก่อให้เกิดสถานะอนาธิปไตยระหว่างรัฐขึ้นได้

ดังนั้น Waltz มองว่า รัฐเหล่านี้จึงจำเป็นต้องมีสถาบันระหว่างประเทศและกฎหมายที่เป็นกลางคอยทำหน้าที่เหนืออำนาจรัฐเหล่านั้น อย่างไรก็ตาม จะพบว่าบ่อยครั้งพฤติกรรมการแทรกแซงจากประเทศมหาอำนาจในการเมืองระหว่างประเทศซึ่งทำให้สถาบันระหว่างประเทศที่มีอยู่ไม่สามารถควบคุม หรือบังคับการใช้กฎหมายในการแทรกแซง รุกรานจากชาติที่มีอำนาจเหนือกว่าในการเมืองระหว่างประเทศได้ ตัวอย่างเช่น ปัญหาสงครามกลางเมืองในประเทศซีเรียและเยเมน ความพยายามในการผนวกสาธารณรัฐไครเมีย (Republic of Crimea) เข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัสเซีย หรือกรณีความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจจีนและสหรัฐอเมริกา ซึ่งพบว่าปัญหาเหล่านี้มักนำไปสู่การเกิดสถานะอนาธิปไตยระหว่างประเทศที่สถาบันระหว่างประเทศที่มีอยู่ไม่สามารถทำหน้าที่ได้

นอกจากนี้ หากเรามองตามข้อคิดเห็นของ Waltz ก็จะมีหลักฐานเชิงประจักษ์ว่า แม้ปัจจุบัน โลกจะมีสถาบันระหว่างประเทศ (International Institute) เกิดขึ้นมากมาย เช่น องค์กรที่ทำหน้าที่สร้างสันติภาพและความมั่นคง อย่างสหประชาชาติ (United Nations: UN) ศาลอาญาระหว่างประเทศ (International Criminal Court: ICC) หรือ องค์กรสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization: NATO) หรือ องค์กรที่ทำหน้าที่เฝ้าระวังการละเมิดสิทธิมนุษยชนและปกป้อง

สิทธิของสตรี เด็ก และกลุ่มคนชายขอบ เช่น องค์กรแรงงานระหว่างประเทศ (International Labor Organization: ILO) รวมทั้งองค์กรที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่แก้ไขปัญหาต่างๆ เช่น องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ซึ่งรับผิดชอบการประสานงานด้านสาธารณสุขระหว่างประเทศ หรือ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) เพื่อให้ความช่วยเหลือทางการเงิน และความช่วยเหลือด้านวิชาการแก่ประเทศสมาชิก จะพบว่าบางครั้งองค์กรเหล่านี้มักไม่สามารถดำเนินการภายใต้กรอบการทำงานของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมักจะถูกแทรกแซงบ่อยครั้ง

Waltz ยังวิพากษ์ว่า แม้องค์กรเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นภายใต้ระเบียบระหว่างประเทศที่มุ่งหวังให้เป็นกลไกคอยระงับข้อพิพาท และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ แต่ทว่าในทางปฏิบัตินั้น สถาบันระหว่างประเทศเหล่านี้ ถูกวิพากษ์ว่ามีจุดอ่อนหลายประการ อาทิ การขาดความเท่าเทียมของตัวแทนในองค์กรระหว่างประเทศ ทำให้ประเทศขนาดเล็กหรือรัฐที่อ่อนแอกว่า มีอำนาจในการตัดสินใจน้อยกว่าประเทศมหาอำนาจ นอกจากนี้ การขาดประสิทธิภาพในการตัดสินใจ หรือการไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศลงโทษรัฐที่ทำผิดต่อพลเรือนของตน หรือในบางครั้ง พบว่ากรณีที่รัฐที่มีอำนาจมากกว่าคุกคามรัฐที่อ่อนแอกว่าทั้งในทางการเมืองหรือเศรษฐกิจ องค์กรระหว่างประเทศที่มีอยู่ไม่สามารถใช้อำนาจบังคับลงโทษได้

อย่างไรก็ดี กรอบการมองระเบียบโลกทั้งแบบ Kissinger และ Waltz ก็ยังมีข้อจำกัดบางประการ เช่น การที่ Kissinger มองจากฐานความคิดตั้งต้นของปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศของ “กลุ่มมหาอำนาจ” เพียงอย่างเดียว โดยไม่สนใจรัฐประเภทอื่น ๆ ที่อาจส่งผลหรือเกี่ยวข้องต่อการเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลกด้วย หรือการที่ Waltz มองว่าการเกิดขึ้นของสถานะอนาธิปไตยเป็นสาเหตุให้เกิดการแทรกแซงของมหาอำนาจในสถาบันการเมืองระหว่างประเทศ อาจเป็นมุมมองที่ค่อนข้างจำกัดในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลกในปัจจุบัน ดังนั้น Sørensen (2006) จึงนำเสนอผ่านกรอบการวิเคราะห์จาก “มุมมองที่หลากหลาย” เพื่อให้สามารถเข้าใจภาพรวมของระเบียบโลกที่กำลังดำเนินอยู่ในการเมืองระหว่างประเทศได้มากขึ้น

โดยแนวคิดสำคัญของ Sørensen คือ การแบ่งรัฐในการเมืองระหว่างประเทศออกเป็นรัฐสามประเภทใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้

ประเภทแรก คือ รัฐที่เป็นรัฐหลังสมัยใหม่ (Post-Modern State) ที่มีลักษณะของความ เป็นรัฐก้าวหน้าเสรีนิยม (Advanced Liberal State) มีความเข้มแข็งในเรื่องของประชาธิปไตย และมีสิทธิเสรีภาพสูง รัฐในกลุ่มนี้ได้แก่ กลุ่มประเทศเสรีนิยมในตะวันตกและอเมริกาเหนือ

ประเภทที่สอง คือ รัฐที่มีลักษณะที่ทันสมัย (Modernizing States) ได้แก่ กลุ่มประเทศ ที่การพัฒนาทางการเมืองและเศรษฐกิจก้าวหน้า มีบทบาทในการเมืองระหว่างประเทศ เช่น จีน รัสเซีย และสมาชิกของกลุ่มประเทศ BRIC⁷ ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่มีการพัฒนา และการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว รวมทั้งประเทศไทยด้วย

กลุ่มรัฐประเภทที่สาม คือ กลุ่มรัฐหลังอาณานิคม (Post-Colonial State) โดยกลุ่มนี้คือ กลุ่มรัฐที่ด้อยการพัฒนาหรือกลุ่มประเทศที่มีระดับการพัฒนาน้อยที่สุด (Least Developed Countries) ซึ่งเป็นประเทศที่มีความล้าหลัง และยังไม่มีความก้าวหน้าในทางด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง มีการละเมิดในด้านสิทธิมนุษยชน ที่รุนแรงในประเทศ ได้แก่ กลุ่มประเทศในแอฟริกา และกลุ่มประเทศในโลกที่สาม

การที่แนวคิดของ Sørensen ตั้งอยู่บนสมมติฐาน (Hypothesis) ที่ว่า “รัฐทั้งหลายในการเมืองระหว่างประเทศไม่ได้เป็นรัฐที่มีหน่วยเหมือนกันทั้งหมด” เหมือนที่กลุ่มแนวคิด สัจนิยม (Realism)⁸ เชื่อถือว่าความแตกต่างของรรัฐทั้งสามประเภทย่อมส่งผลต่ออำนาจและความต้องการ (Demand) ต่อการสร้างระเบียบ (Order) ที่แตกต่างกันออกไปด้วย ดังนั้น การที่

⁷ กลุ่มประเทศ BRIC ก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ. 2009 เป็นกลุ่มประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว อันประกอบด้วย ประเทศบราซิล (Brazil) รัสเซีย (Russia) อินเดีย (India) จีน (China) และแอฟริกาใต้ (South Africa) กลุ่มนี้มักจะเรียกตัวเองว่า กลุ่มประเทศเศรษฐกิจใหม่ที่เติบโตอย่างก้าวกระโดด (Emerging Market) และเป็นกลุ่มชาติที่มีกำลังซื้อสูงมาก

⁸ แนวคิดสัจนิยม (Realism) มองว่าโลกประกอบด้วยรัฐต่าง ๆ ซึ่งดำรงอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะเป็นอนาธิปไตย (Anarchy) ทำให้รัฐต่าง ๆ ต้องป้องกันภัยด้วยตนเอง และจะไม่มีอำนาจอื่นใดที่เหนือกว่าเข้ามาจัดการกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐแต่ละรัฐ ที่มีผลประโยชน์ของรัฐและวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันของแต่ละรัฐได้ ซึ่งนั่นย่อมทำให้แต่ละรัฐตกอยู่ในสภาวะไร้ความมั่นคง

จะสร้างระเบียบโลกที่มีเสถียรภาพ จำเป็นที่จะต้องมีการปรับให้ความต้องการของรัฐประเภทต่าง ๆ ในสังคมการเมืองระหว่างประเทศ ในลักษณะที่ไม่เท่ากันผ่านมุมมองหลากหลายมิติ

ข้อเสนอที่สำคัญของ Sørensen เพื่อใช้วิเคราะห์ระเบียบโลก คือ การที่เราต้องตระหนักเสมอว่าระเบียบโลกต้องไม่ใช่การมองจากมิติเดียว แต่การวิเคราะห์ระเบียบโลกต้องครอบคลุมผ่านมุมมองของแนวคิดทฤษฎี 4 ประการ คือ (1) มุมมองแบบ “สัจนิยม” (Realism) ที่สนใจเรื่องของการมองหาความสมดุลของอำนาจทางการเมืองและทหารของรัฐ (2) มุมมองแบบ “เสรีนิยม” (Liberalism) ที่ให้ความสำคัญกับสถาบันระหว่างประเทศ (International Institutions) และการเกิดขึ้นของระบอบธรรมาภิบาลโลก (Global governance) (3) มุมมองแบบ “คอนสตรัคติวิสต์” (Constructivist) ที่ให้ความสำคัญระเบียบโลกที่เกี่ยวข้องกับความคิดและอุดมการณ์ที่ดำรงอยู่หรือเป็นค่านิยมสากล และ (4) มุมมองที่อยู่ภายใต้ขอบเขตของ “เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ” (International Political Economy: IPE) ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การเงิน และการจัดสรรผลประโยชน์ระหว่างชาติ

สรุปกรอบทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ศึกษา: ระเบียบโลกในโมงยามแห่งการเปลี่ยนแปลง

การทำความเข้าใจมุมมองทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่แบ่งเป็นสี่แนวทางตามกรอบข้อเสนอของ Sørensen นั้น ไม่ได้จำกัด

เพียงแค่การสร้างองค์ความรู้ที่จะทำให้เราเห็นทิศทางของระเบียบโลกที่เปลี่ยนไปในปัจจุบันว่ามีลักษณะอย่างไร แต่กรอบทฤษฎีเหล่านี้ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ศึกษา ปราบปรามการทางสังคมในการเมืองระหว่างประเทศได้ ซึ่งมีประโยชน์ในฐานะของการเป็นทฤษฎีฐานราก (Grounded theory) ที่จะช่วยให้ผู้สนใจศึกษาสามารถสร้างบทวิเคราะห์หรือข้อถกเถียงให้กับงานวิชาการได้ลุ่มลึกมากขึ้น และยังสามารถนำมาประยุกต์กับการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมในบริบทที่เปลี่ยนไปในแต่ละช่วงเวลา

ในส่วนถัดไปของบทความนี้ ผู้เขียนจะอธิบายเพิ่มเติมว่าแต่ละกรอบแนวคิดนั้นเราสามารถนำมาต่อยอดในการศึกษาได้อย่างไร และสำหรับประเทศไทยกรอบแนวคิดดังกล่าวจะช่วยทำให้ไทยควรมีมุมมอง หรือนโยบายต่างประเทศอย่างไร เพื่อที่จะให้ไทยมีมุมมองที่หลากหลายสามารถตอบสนองและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ท่ามกลางระเบียบโลกในโมงยามแห่งการเปลี่ยนผ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

มุมมองสัจนิยม (Realism)

สัจนิยมเป็นลัทธิปรัชญาที่มีฐานคติความเชื่อเรื่อง “โลกแห่งวัตถุ” (The world of Things) การแสวงหาความจริงตามแนวคิดของจิตนิยมอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ แต่ต้องพิจารณาข้อเท็จจริงตามธรรมชาติด้วย ในการศึกษาการเมืองระหว่างประเทศ มุมมองสัจนิยมเชื่อว่า รัฐคือศูนย์กลางที่เป็นตัวแสดง (Actor) สำคัญในการเมืองระหว่างประเทศมากกว่าที่จะเป็นผู้นำ หรือองค์กรระหว่างประเทศ และให้

ความสำคัญเรื่องของอนาธิปไตยระหว่างประเทศ ที่เชื่อว่าไม่ควรใช้อำนาจใดเหนือกว่าอีกรัฐ ดังนั้น แต่ละรัฐต้องมีอำนาจเพื่อให้แน่ใจว่ารัฐจะสามารถป้องกันตนจากการคุกคามของรัฐอื่นได้ (Buch-Hansen & Nielsen, 2020)

มุมมองสังคมนิยม ถูกนำมาใช้ในการศึกษาการเมืองระหว่างประเทศหลายประเด็น เช่น การหาแนวทางการสร้างสมดุลทางอำนาจ และความมั่นคงของรัฐในการเมืองระหว่างประเทศ (Waltz, 1979) และทฤษฎียังมีประโยชน์มาใช้ศึกษาการวิเคราะห์พฤติกรรมของรัฐ และแนวทางของรัฐว่าควรทำอย่างไรเพื่อช่วยปกป้องประโยชน์ของตนเองในระบอบการเมืองระหว่างประเทศได้ การมองผ่านทฤษฎีสังคมนิยมยังช่วยให้เห็นถึงปัจจัยความเสี่ยง ที่อาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของดุลอำนาจ (Balance of Power) ระหว่างประเทศด้วย (Mearsheimer, 2007) นอกจากนี้ มุมมองสังคมนิยมยังให้ความสำคัญกับการรักษาความมั่นคงของรัฐ ด้วยการดำเนินนโยบายอย่างชาญฉลาดเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของรัฐ ซึ่งจะช่วยให้แนกนโยบายระหว่างประเทศสามารถประเมินได้ว่า รัฐอื่นมีความสามารถหรือแนวโน้มการตัดสินใจในการเมืองระหว่างประเทศอย่างไร ซึ่งจะช่วยให้แนกนโยบายของรัฐสามารถวางกลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถและความมั่นคงให้แก่รัฐได้

ตัวอย่างงานศึกษาที่ผ่านมา ที่ใช้มุมมองสังคมนิยมในการศึกษา คือ งานของ Haggard และ Simmons (1987) ที่ใช้มุมมองสังคมนิยมมาวิเคราะห์เรื่องระบบการเมืองระหว่างประเทศ และแนวทางการสร้างสมดุลของอำนาจทาง

การเมืองในระบบระหว่างประเทศ ขณะที่ Kirshner (2012) ก็นำสังคมนิยม มาศึกษาแนวทางการรับมือของสหรัฐต่อการผงาดขึ้นมาของจีน ผ่านการใช้มุมมองสังคมนิยมแบบคลาสสิก งานที่น่าสนใจของ Htun และ Ossa (2013) ได้นำมุมมองสังคมนิยมมาใช้วิเคราะห์แนวทางการสร้างสมดุลของตัวแทนทางเพศในการเมืองของประเทศโบลิเวีย หรืองานในระยะหลัง เช่น Andersen และ Wohlforth (2021) ก็ได้มีการแนวคิดสังคมนิยมมาวิเคราะห์เรื่องการสร้างสมดุลของอำนาจทางการเมืองผ่านความคิดเห็นทางประวัติศาสตร์ของนักวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับเรื่องการสร้างความสมดุลของอำนาจในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

มุมมองเสรีนิยม (Liberalism)

มุมมองนี้ถือเป็นหนึ่งในกรอบแนวคิดสำคัญ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาการเมืองระหว่างประเทศในปัจจุบันได้มากขึ้น โดยเฉพาะในการออกแบบนโยบายต่างประเทศ และการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับรัฐอื่น มุมมองเสรีนิยมให้ความสำคัญกับเสรีภาพและการปกป้องสิทธิมนุษยชน และการผลักดันแนวคิดประชาธิปไตย (Bellamy, 2019) นอกจากนี้ เสรีนิยมยังเน้นการสานสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างภูมิภาค เช่น การสร้างพันธมิตรทางเศรษฐกิจ การค้า หรือ การเมือง เพื่อแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศที่แต่ละรัฐมีร่วมกัน เช่น ปัญหาการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพภูมิอากาศ ปัญหาผู้อพยพ หรือแม้กระทั่งการสร้างสันติภาพระหว่างรัฐ ดังนั้น การใช้มุมมอง

เสรีนิยมในการออกแบบนโยบายต่างประเทศ อาจช่วยลดความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพได้ ในทางด้านเศรษฐกิจ เสรีนิยมช่วยก่อให้เกิด การส่งเสริมการค้า หรือแนวคิดตลาดเสรี ซึ่งช่วยให้แต่ละรัฐหันมาสร้างความร่วมมือใน การค้าระหว่างประเทศมากขึ้น ซึ่งอาจช่วย ลดการแข่งขันหรือผูกขาดของรัฐใดรัฐหนึ่ง ในระบอบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เช่น การสนับสนุนนโยบายปลอดภาษี การลดควบคุม การค้าข้ามชาติ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน ทางเศรษฐกิจที่เสรีเป็นธรรมและเปิดกว้าง (Moravcsik, 2020)

มีการใช้มุมมองเสรีนิยมมาช่วยในการ วิเคราะห์หลากหลายประเด็น เช่น การศึกษา เกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการปลอดภาษี หรือผลกระทบจากการควบคุมการค้าข้ามชาติ หรือการวิจัยเพื่อศึกษาว่า รัฐแต่ละรัฐสามารถ สร้างแนวทางการค้าเสรีและเคารพสิทธิของ ประชาชนในคราวเดียวกันได้อย่างไร (Busch & Reinhardt, 2003) ขณะทำงานในระยะหลัง ผลงานของ Massad (2020) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างโลกมุสลิมกับแนวคิด เสรีนิยมว่าสามารถไปด้วยกันได้แค่ไหน และ ในระดับใด หรือการศึกษาของ Mansfield และ Rudra (2021) ที่ศึกษาบทบาทของ เสรีนิยมที่มีผลกระทบต่อผู้คนในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะการดูว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและ การสื่อสาร (Information and Communication Technologies: ICT) มีบทบาทเพื่อส่งเสริม เสรีภาพของการเข้าถึงระบบข้อมูล หรือลดการ ควบคุมและสอดส่องจากรัฐ เพื่อส่งเสริมสิทธิ

ในสังคมให้เปิดกว้างและเสรีได้อย่างไร เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นงานที่มีความน่าสนใจ

มุมมองคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism)

การใช้แนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ มีประโยชน์ในแง่ที่จะช่วยให้การออกแบบ นโยบายต่างประเทศนั้น ตั้งอยู่บนฐานความ เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างรัฐได้มากขึ้น มุมมองคอนสตรัคติวิสต์ช่วยทำให้นักนโยบาย ของรัฐสามารถเข้าใจรัฐอื่น ๆ ในมิติที่หลากหลาย ซึ่งไม่ได้พิจารณาแค่เพียงว่า เมื่อต้องการดำเนิน ความสัมพันธ์กับรัฐใด ต้องพิจารณาแค่ความ สามารถทางด้านเศรษฐกิจของรัฐนั้นเท่านั้น แต่ยังต้องให้ความสำคัญกับปัจจัยทางวัฒนธรรม การรับรู้ และการให้ความหมายที่มีอยู่ในแต่ละ สังคม การเข้าใจความหลากหลายนี้ ถือเป็น พื้นฐานสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศอย่างสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้น (Lombardo & Kantola, 2021)

ในการศึกษาการเมืองระหว่างประเทศ มุมมองคอนสตรัคติวิสต์ สามารถนำมา ประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ถึงความเข้าใจและ การตีความหมายของปรากฏการณ์รอบตัว เช่น ประเด็นเรื่องความมั่นคงของรัฐ ความรุนแรง ภายในรัฐ การสร้างความยุติธรรมในสังคม หรือประเด็นอื่น ๆ ที่อยู่ภายใต้บริบทการเมือง ระหว่างประเทศว่า คติ ความเชื่อและค่านิยม ในสังคมนั้น ถูกประกอบสร้างความหมายขึ้นมา ได้อย่างไร (Barkin & Sjoberg, 2019) ดังนั้น การใช้มุมมองคอนสตรัคติวิสต์ก็จะช่วยให้ เห็นว่ามีปัจจัยใดที่มีผลต่อการตัดสินใจ ในการแสดงออกทางพฤติกรรมของรัฐต่าง ๆ

ในการเมืองระหว่างประเทศ

ตัวอย่างงานศึกษาที่ใช้มุมมองคอนสตรัคติวิสต์ในการศึกษาการเมืองระหว่างประเทศ เช่น Haynes (2021) ที่นำมาศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา และการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของรัฐ โดยเฉพาะบทบาทของศาสนาอิสลามต่อรัฐของมุสลิม ทั้งในช่วงก่อนเหตุการณ์ 11 กันยายน 2001 หรือ เหตุการณ์ 11/9 และในช่วงหลังเหตุการณ์ 11/9 ส่วนงานที่น่าสนใจของ Lilyblad (2019) ที่ศึกษาบทบาทขององค์กรนอกภาครัฐ (Non-governmental Organization: NGO) ผ่านแนวคิดของคอนสตรัคติวิสต์ที่จะช่วยให้เห็นว่าการเหล่านี้มีการทำงานที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรในการทำงานเพื่อสังคมงานของ Van Wyk และคณะ (2007) ก็มีความน่าสนใจ ซึ่งใช้มุมมองแบบคอนสตรัคติวิสต์ทำความเข้าใจเพื่อดูว่ารัฐแต่ละรัฐมีการให้ความหมายของการสะสมอาวุธว่าเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของรัฐบาลอย่างไร รวมทั้งทำให้เห็นถึงปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและมุมมองของประเทศเกี่ยวกับความจำเป็นในการมีอาวุธนิวเคลียร์ไว้ในครอบครอง เป็นต้น

มุมมองเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ (International Political Economy: IPE)

มุมมองนี้เป็นกรอบคิดที่สำคัญที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและเศรษฐกิจในระดับสากล ด้วยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของตัวแสดงต่าง ๆ ในระบอบการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ที่อาจ

ส่งผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายทางการเมืองและเศรษฐกิจของรัฐในโลก (Blyth, 2009) ในการศึกษาการเมืองระหว่างประเทศผ่านมุมมองนี้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์หรือศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการค้าและโอกาสในการลงทุนต่างประเทศ ระบบการเงินสากล และการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อประเทศต่าง ๆ (Andreu & Brassett, 2020) และการใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศยังสามารถช่วยให้นักการเมืองออกแบบนโยบายต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เนื่องจากมุมมองนี้จะช่วยให้เข้าใจแนวโน้มของเศรษฐกิจโลก การเห็นโอกาสและความท้าทายสำหรับประเทศในระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศหรือบางครั้งมุมมองนี้ถูกนำมาใช้ในการประเมินความสัมพันธ์ของมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองของโลก ซึ่งจะช่วยทำให้นักนโยบายสามารถที่กำหนดพันธมิตรทางการเมือง หรือการสร้างพันธมิตรทางธุรกิจและการค้าที่เหมาะสมได้ ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากหลายปัจจัยเช่น ระดับทางเศรษฐกิจ ความสามารถในการลงทุน แนวโน้มและยุทธศาสตร์การลงทุน เพื่อที่จะช่วยให้การออกแบบนโยบายต่างประเทศ ทำให้รัฐได้รับประโยชน์สูงสุดลดความเสี่ยงด้านการลงทุน และใช้ในการเจรจาต่อรองทางการเมืองหรือเศรษฐกิจที่มีความซับซ้อนได้ (Vivares, 2020)

ตัวอย่างงานวิจัยที่ผ่านมา Milner และ Kubota (2005) ได้ใช้มุมมองนี้ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับผลกระทบของการค้าเสรีที่อาจส่งผล

ต่อความเท่าเทียมด้านรายได้ของรัฐต่าง ๆ หรือ งานของ Kulkarni, Sanzgiri, และ Jha (2021) ที่ได้ศึกษาปัญหาและความท้าทายของการจัดสรรวัคซีนโควิด 19 ผ่านมุมมองเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ หรืองานศึกษาของ Morris (2023) ที่ศึกษาบทบาทของธนาคารโลก และประเด็นพัฒนาการของการร่วมมือทางการเงินในห้วงที่มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศมหาอำนาจ เป็นต้น ซึ่งงานทั้งหมดที่กล่าวถึงล้วนเป็นงานที่น่าสนใจที่ใช่มุมมองเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศเพื่ออธิบายของความท้าทาย และการหาแนวทางเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง และปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อประเทศไทยผ่านการใช้ “มุมมองทฤษฎีที่หลากหลาย”

การวิเคราะห์ระเบียบโลกผ่านกรอบแนวคิดของทฤษฎีทั้งสี่แนวทางข้างต้นนั้นสามารถทำให้เห็นมุมมองที่หลากหลายเพื่อรับมือกับระเบียบโลกที่เปลี่ยนไป สำหรับกรณีประเทศไทยผู้เขียนมีความเห็นว่าเมื่อรัฐต้องการออกนโยบายหรือสร้างแนวทางการพัฒนาชาติที่สอดคล้องกับระเบียบโลกที่เปลี่ยนไป ประเทศไทยก็ควรมีการผสมผสานมุมมองจากสำนักความคิดทางการเมืองจาก “มุมมองที่หลากหลาย” ตามที่ Sørensen (2006) เสนอเพื่อให้สามารถมองมิติต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในบริบทที่ระเบียบโลกกำลังเปลี่ยนไปได้ ตัวอย่างเช่น ผู้กำหนดนโยบายของรัฐไทยนั้น อาจใช้มุมมอง

แบบ “สัจนิยม” เพื่อที่จะช่วยให้การตัดสินใจทางด้านนโยบายที่สำคัญต่าง ๆ ของรัฐไทยนั้นตั้งอยู่บนผลประโยชน์แห่งชาติเป็นลำดับแรกเพื่อให้ชาติได้ประโยชน์สูงสุดในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศอื่น รวมทั้งการที่ไทยต้องให้ความสำคัญกับเรื่องของการรักษาดุลแห่งอำนาจ (Balance of Power) เพื่อให้รัฐไทยสามารถถ่วงดุลอำนาจรวมทั้งการมีอำนาจอธิปไตย (Sovereignty) ที่เป็นอิสระและไม่ถูกครอบงำจากรัฐอื่น

ขณะที่มุมมองแบบ “เสรีนิยม” ก็จะช่วยให้นักนโยบายของไทยให้ความสำคัญกับแนวการส่งเสริมระบบพหุภาคี (Multilateralism) ความร่วมมือกับประเทศ หรือองค์กรระหว่างประเทศอื่นมากขึ้น เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาที่โลกกำลังเผชิญ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ปัญหาผู้อพยพ หรือปัญหาความยากจน นอกจากนี้ มุมมองแบบเสรีนิยมยังช่วยทำให้ผู้กำหนดนโยบายของไทยสามารถส่งเสริมแนวคิดการค้าเสรี การสร้างกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ และการมีแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights) รวมทั้งยังเป็นการผลักดันให้ไทยมีบทบาทสำคัญในสถาบันระหว่างประเทศ และสนับสนุนสถาบันเหล่านั้น เพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกในการรักษาระเบียบโลก

ส่วนแนวคิดแบบ “คอนสตรัคติวิสต์” ที่ให้ความสำคัญกับระบบคุณค่าพื้นฐาน (Norms) และระบบความเชื่อของกลุ่มวัฒนธรรมที่ต่างกัน ที่อาจส่งผลต่อกระบวนการกำหนดความสัมพันธ์

ระหว่างประเทศนั้นมีประโยชน์ต่อรัฐไทย เช่น ในการกำหนดนโยบายของรัฐไทยบางครั้ง จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับผลประโยชน์แห่งชาติ เป็นลำดับแรกตามมุมมองแบบสังคมนิยม แต่ทว่าในบางสถานการณ์ หรือการดำเนินนโยบายที่อาจสุ่มเสี่ยง หรือกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ เป็นสิ่งที่ผู้กำหนดนโยบายของรัฐไทยควรหลีกเลี่ยง และควรให้ความเคารพในชุดของความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ของวัฒนธรรมที่ต่างกันของแต่ละรัฐ

และสุดท้าย คือ มุมมองที่อยู่ภายใต้กรอบแนวคิด “เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ” ซึ่งจะช่วยให้ผู้ออกนโยบายของรัฐไทยเข้าใจระบอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจและการเมืองที่อาจส่งผลต่อภูมิทัศน์การเมืองระหว่างประเทศ นโยบายภายในประเทศ และนโยบายต่างประเทศ ที่สามารถสอดคล้องกับความท้าทายใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน รวมทั้งช่วยส่งเสริมแนวคิดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างประเทศ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองเพื่อช่วยให้ไทยมีบทบาทและมีสถานะที่สำคัญในเวทีระหว่างประเทศ

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าการนำทฤษฎีเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในกรณีศึกษา หรือสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับประเทศไทย จะช่วยให้เรามีความเข้าใจที่ลึกซึ้งและรู้เรื่องในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยการผสมผสานแนวคิดและทฤษฎีเหล่านี้จะช่วยเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์และอธิบายสถานการณ์ เพื่อเข้าใจถึงพฤติกรรมและแนวโน้ม

ทางการเมือง ความมั่นคง และทิศทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศได้

ระเบียบโลกเสรีนิยมในโมฆยามแห่งความเสื่อมถอย

กาลเวลาที่เปลี่ยนไปส่งผลทำให้ระเบียบโลกเสรีนิยมเดิมที่นำโดยสหรัฐอเมริกาและชาติพันธมิตรตะวันตกที่เคยมีบทบาทนำในระเบียบโลกมาตลอดหลังยุคสงครามเย็น กำลังเผชิญกับความท้าทายใหม่ โดยเฉพาะความพยายามในการสร้างระเบียบโลกทางเลือกของมหาอำนาจใหม่ อันเห็นได้จากการผงาดขึ้นมาของจีน (The Rise of China) ซึ่งเป็นขั้วอำนาจที่มีความเข้มแข็งในโลกตะวันออก และความพยายามของรัสเซียที่ต้องการกลับมามีสถานะเป็นมหาอำนาจอีกครั้งในการเมืองโลก สิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นภัยคุกคามสำคัญต่อระเบียบโลกเสรีนิยมในปัจจุบัน

ในขณะที่ตัวระเบียบโลกเสรีนิยมเองก็กำลังค่อย ๆ เติบโตและเสื่อมถอย “ระบอบประชาธิปไตยไม่เสรี” (Illiberal Democracy) ซึ่งกระแสประชาธิปไตยลักษณะนี้ ถูกพัฒนามาจากแนวคิดระเบียบโลกแบบเสรีนิยมเดิมที่คอยก่อร่างสร้างตัวขึ้นมาในการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะบรรดาชาติที่เคยถูกมหาอำนาจแทรกแซงและสถาปนาประชาธิปไตยแบบตะวันตกในประเทศเหล่านั้น และมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองของรัฐตนให้มีความเหมาะสมมากขึ้นหลังจากถูกแทรกแซง นอกจากนี้ ในบางประเทศการเมืองระบอบประชาธิปไตยนั้น กลับกลายเป็นการเมืองที่มีลักษณะที่เป็นระบอบการปกครองแบบผสม

มากขึ้น ซึ่งการใช้แนวคิดของ Levitsky & Way (2002) เพื่อนำมาวิเคราะห์ “เส้นทางที่นำไปสู่ระบอบการปกครองแบบผสม” อาจช่วยให้เห็นลักษณะของระบอบการปกครองแบบผสมที่ทำให้ระบอบโลกแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยในโมฆะยังมีชีวิตอยู่

กรณีศึกษาปรากฏการณ์ทางการเมืองของไทย หลังจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เข้ายึดอำนาจของรัฐบาลพลเรือนในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 อาจช่วยเผยให้เห็นภาพลักษณะการเมืองประชาธิปไตยของไทยที่มีลักษณะเข้าข่ายการเมือง “ระบอบลูกผสม” (Hybrid Regime) อันเป็นการเมืองแบบประชาธิปไตยผสมกับระบอบอำนาจนิยม (Levitsky & Way, 2002) โดยจะพบว่าในช่วงของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) นั้น ตัวแทนของรัฐบาลส่วนใหญ่มักเป็นบุคคลที่มาจากกองทัพที่คอยแทรกตัวเข้าไปทำหน้าที่ในรัฐบาล แต่ก็ยังมีตัวแทนจากพลเรือนที่มาจากพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และมักถูกแทรกแซงอำนาจโดยเฉพาะอำนาจทางตุลาการ ซึ่งส่งผลให้การเมืองประชาธิปไตยของไทยขาดเสถียรภาพ มีการแยกตัวทางการเมือง รวมทั้งยังทำให้การเปลี่ยนผ่านไปสู่การเมืองประชาธิปไตยของไทยเกิดปัญหา

เมื่อพิจารณาในแง่ของความท้าทายจากมุมมองทางด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อระบอบโลกแบบเสรีนิยม พบว่า ลัทธิเสรีนิยมทางเศรษฐกิจนั้นกำลังถูกท้าทายโดยลัทธิพาณิชย์นิยมใหม่ (Neo-Mercantilism) ที่มีฐานความคิดที่ต่างกันในระดับที่ว่า ความมั่งคั่งของรัฐ

ต่าง ๆ ควบมาจากการปกป้องและคุ้มครองเศรษฐกิจภายในรัฐนั้น ๆ เอง และรัฐควรใช้มาตรการทางด้านกำแพงภาษีกีดกันการค้า เพื่อที่จะยิ่งเพิ่มอำนาจทางเศรษฐกิจให้กับรัฐนั้น ซึ่งในปัจจุบันพบว่า สงครามการค้าระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกา กำลังดำเนินไปในทิศทางนี้

มุมมองของ Ikenberry (2018) อาจช่วยชี้ให้เห็นถึงชะตากรรมของระบอบโลกที่อิงอยู่กับกติกาและคุณค่าแบบเสรีนิยม โดยการยกตัวอย่างยุทธศาสตร์ที่สหรัฐอเมริกาเคยใช้ในการจัดระเบียบระหว่างประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง ซึ่งพบว่าในปัจจุบันมักไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับเท่าที่ควร เนื่องจากผลของสงครามได้สร้างความไม่เท่าเทียมกันของชาติต่าง ๆ ในการจัดสรรอำนาจระหว่างประเทศ ยิ่งไปกว่านั้นการผงาดขึ้นมาเป็นเจ้ามหาอำนาจผูกขาด (Hegemony) ของสหรัฐอเมริกาหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงนั้น แม้จะทำให้ระบอบเสรีนิยมถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในการเมืองระหว่างประเทศ แต่ Ikenberry มองว่า ระบอบโลกที่ถูกยึดด้วยกติกาและคุณค่าระบอบโลกเสรีนิยม (liberal Order) มากเกินไป อาจทำให้โลกเกิดความสมดุลในการแก้ปัญหาการเมืองระหว่างประเทศได้

นอกจากนี้ Ikenberry ยังมองว่าแม้แนวคิดของระบอบเสรีนิยม จะตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิด “ความคิดที่ดี” (Good Idea) คือ การที่ระบอบระหว่างประเทศนั้น ต้องมี “กลไกแบบพหุภาคี” สำหรับสถาบันระหว่างประเทศ (International Institution) ทั้งสถาบันทางด้านการเมือง และด้านเศรษฐกิจ ที่จะคอยทำหน้าที่ช่วยจำกัด

อำนาจของประเทศมหาอำนาจไม่ให้มากเกินไป รวมทั้งเพื่อเป็นเวทีเพื่อใช้ในการเจรจาต่อรอง ในประเด็นต่าง ๆ ในการเมืองระหว่างประเทศ และมีกฎกติกาที่สามารถเป็นหลักประกันให้กับชาติ ที่อ่อนแอกว่า จะไม่ถูกแทรกแซงโดยปราศจากความสมเหตุสมผลจากชาติมหาอำนาจ ในอนาคตได้

ด้วยเหตุนี้ กลไกลักษณะแบบพหุภาคีตามแนวคิด Ikenberry จึงเป็นแนวคิดที่สนับสนุนการสร้างระบบระหว่างประเทศที่เป็นระบบเสรีนิยม โดยมีพื้นฐานจากแนวคิด “ความคิดที่ดี” (Good Idea) ซึ่งหมายถึงความเชื่อที่ว่า การกำหนดระบบระหว่างประเทศที่เป็นเสรีนิยม เป็นสิ่งที่ดีและสามารถสร้างประโยชน์แก่ทุกคนได้ นอกจากนี้ กลไกลักษณะแบบพหุภาคีนั้น ต้องมีการสร้างระบบระหว่างประเทศที่เป็นเสรีนิยมจะต้องมีกฎหมายและสถาบันที่คอยทำหน้าที่ตรวจสอบเพื่อถือได้ เช่น มีการใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มีการจัดการเลือกตั้งที่เป็นธรรม และสื่อมวลชนมีความเป็นอิสระและไม่ได้ถูกควบคุมจากรัฐ แต่กระนั้นก็พบว่า ภายใต้แนวคิดกลไกลักษณะแบบพหุภาคี ก็ยังมีข้อจำกัดบางประการ อาทิ การที่สถาบันระหว่างประเทศต่าง ๆ (International Institutions) ที่ถูกสร้างขึ้นมามักถูกแทรกแซงในการดำเนินงาน และกระบวนการตัดสินใจในประเด็นระหว่างประเทศต่าง ๆ จากชาติมหาอำนาจของโลก (Ikenberry, 2018) ซึ่งในบางครั้งได้นำไปสู่การเกิดสถานะ “อนาธิปไตยระหว่างประเทศ” ดังที่อธิบายไปแล้วข้างต้น

ส่วนแนวคิดของสถาบันการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ประกอบขึ้นมาจากสามแนวคิดหลัก คือ แนวคิดของความร่วมมือ (Cooperation) การปรึกษาหารือ (Consultation) และการตัดสินใจร่วมกัน (Joint Decision Making) แม้จะเป็นแนวคิดที่มีประโยชน์ แต่ Ikenberry (2018) มองว่าสถาบันระหว่างประเทศนั้น มักถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นกลไกในการป้องกันการแทรกแซงและทำลายอำนาจของระเบียบโลกเสรีนิยม และพบว่าโครงสร้างและอำนาจการตัดสินใจของสถาบันระหว่างประเทศ มักอยู่ภายใต้อำนาจการตัดสินใจของประเทศมหาอำนาจฝ่ายเสรีนิยม

ด้วยเหตุดังกล่าว แม้ว่ากลไกขององค์กรระหว่างประเทศเหล่านี้จะถูกออกแบบมาเพื่อให้สามารถคานหรือป้องกันไม่ให้มีการใช้อำนาจที่ไม่จำกัดของชาติมหาอำนาจได้ แต่ทว่าในทางปฏิบัติกลไกของมันเองกลับมีปัญหาเพราะบ่อยครั้งการแก้ปัญหาในการเมืองระหว่างประเทศพบว่าสถาบันระหว่างประเทศเหล่านี้มักถูกทำการแทรกแซงจากกลุ่มประเทศมหาอำนาจที่ไม่ได้เคร่งครัดหรือยึดถือกฎกติกาที่สร้างขึ้นมานี้ เมื่อเห็นว่ามีประโยชน์กับรัฐตนก็จะใช้อำนาจที่มีอยู่ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อการแทรกแซงรัฐอื่น และคำนึงถึงเพียงเฉพาะผลประโยชน์ของตน จึงเป็นหนึ่งในที่มาของความล้มเหลวของกลไกสถาบันระหว่างประเทศในปัจจุบัน (Ikenberry, 2018)

ยังมีอีกมุมมองที่น่าสนใจที่มาตอบคำถามว่าทำไมระเบียบโลกเสรีนิยมในโมฆะเวลานี้กลับยังมีความเสื่อมถอย ซึ่งจากงานเขียนในบทความ

ของ Mearsheimer (2019) มองว่า แม้แนวทางประชาธิปไตยเสรีนิยม คือ แนวทางที่เป็นกลไกเพื่อปกป้องรักษาคุณค่าที่ชาวอเมริกันยึดถือ แต่ Mearsheimer กลับไม่เห็นด้วยกับการดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกาที่มุ่งแต่นำระเบียบเสรีนิยมมาใช้ในการเมืองระหว่างประเทศที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม เพราะตัวของระเบียบเสรีนิยมเองก็มีข้อจำกัดและจุดอ่อนที่สำคัญบางประการ กล่าวคือ

ประการแรก การเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ในประเทศอื่น โดยใช้วิธีการแทรกแซงและมุ่งหมายให้ชาติที่ถูกแทรกแซงกลายเป็นชาติเสรีนิยมประชาธิปไตยนั้น เป็นสิ่งที่ทำได้ยากในทางปฏิบัติ ความพยายามแบบนั้นเหมือนการเติมเชื้อไฟและบ่อนทำลายความถูกต้องของระบบโลกที่ควรเป็นไป เช่น ความพยายามแทรกแซงของสหรัฐอเมริกาในตะวันออกกลาง ทำให้กระแสแนวคิดชาตินิยมอาหรับ (Arab Nationalism) ยิ่งก่อตัวเข้มแข็งขึ้นในภูมิภาคเกิดการรวมตัวกันของรัฐที่ต่อต้านการแทรกแซงเพื่อสนับสนุนซึ่งกันและกันในการขัดขวางนโยบายเสรีนิยมของชาติพันธมิตรตะวันตกที่นำโดยสหรัฐอเมริกา การแทรกแซงนี้ได้พัฒนากลายเป็นปัญหาระลอกใหม่ของการเมืองระหว่างประเทศ (Mearsheimer, 2019) นอกจากนี้ ยังมีตัวอย่างที่เด่นชัดในปัจจุบันพบว่า มีการเพิ่มขึ้นของเครือข่ายก่อการร้ายในภูมิภาคตะวันออกกลางและแอฟริกาเหนือที่พยายามมุ่งต่อต้านอิทธิพลและการไหลบ่าของวัฒนธรรมตะวันตกในภูมิภาค ซึ่งเกรงว่าจะนำมาสู่การทำลายล้างวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยเฉพาะวัฒนธรรมแบบ

อิสลาม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมส่วนใหญ่ของคนในภูมิภาคให้เสื่อมลง

ข้อสังเกตจาก Mearsheimer (2019) ยังพบว่าความพยายามมุ่งเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากรัฐอื่นของชาติมหาอำนาจโดยเฉพาะจากข้าวยุโรปนั้น ยังเป็นการลดทอนคุณค่าของระเบียบโลกเสรีนิยมเอง เพราะนอกจากจะไม่สร้างสรรค์แล้วยังนำมาสู่การทำลายประชาธิปไตยจากการตื่นตัวของชาติที่ถูกแทรกแซง พร้อมกันนั้น แนวคิดชาตินิยม (Nationalism) ที่กำลังผลิบานทำให้ความรู้สึกที่ว่าชาติมหาอำนาจทั้งหลายไม่ได้มีความตั้งใจจริงที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหาที่รัฐเหล่านั้นกำลังเผชิญอยู่ แต่ชาติที่ถูกแทรกแซงมักรู้สึกได้ว่าชาติมหาอำนาจเหล่านั้น มักแฝงเข้ามาด้วยเป้าหมายหรือผลประโยชน์บางอย่าง ซึ่งนอกจากจะทำให้ความพยายามในการเผยแพร่แนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตยไม่ประสบความสำเร็จ ยังนำมาสู่การนองเลือดและทำลายระบอบสังคมของประเทศที่ถูกแทรกแซงด้วยซึ่งล้วนเป็นการตอกย้ำว่า ระเบียบโลกตามแนวทางเสรีนิยมจากฐานความเชื่อของผู้คนในโลกตะวันตกที่เคยแบ่งบานมาตั้งแต่หลังยุคสงครามเย็นนั้น ไม่อาจสามารถที่จะนำมาใช้ได้กับในทุกสังคมที่มีบริบทและโครงสร้างทางสังคมที่ต่างกันออกไปในโลกที่มีพลวัตสูง

ข้อจำกัดและจุดอ่อนประการต่อมา คือ การที่ค่ายโลกเสรีนิยมประชาธิปไตยมุ่งแต่จะสร้างกระแสโลกาภิวัตน์แบบสุดโต่งซึ่งแม้ว่ากระแสนี้ในช่วงแรกอาจจะเป็นผลดีทางเศรษฐกิจต่อประเทศต่าง ๆ รวมทั้ง การเปิดตลาดเสรีนั้น

ช่วยให้ประเทศหลายประเทศรอดพ้นจากเส้นของความยากจน แต่ในขณะเดียวกันก็นำมาสู่การทำลายระบอบโครงสร้างเศรษฐกิจแบบเดิมและยังซ้ำเติมให้เกิดผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจในระยะยาวให้กับประเทศที่อยู่ภายใต้ระบบโครงสร้างนี้ ทั้งการเกิดสภาวะการว่างงานที่เพิ่มสูงขึ้น การเกิดช่องว่างและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ และระบบตลาดเสรีมักถูกโจมตีว่าเอื้อประโยชน์ต่อคนชนชั้นสูงหรือกลุ่มนายทุนเพียงเท่านั้น ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมที่ในท้ายที่สุดรัฐก็ไม่สามารถเข้ามาจัดการแก้ปัญหาได้ (Mearsheimer, 2019)

ในโมฆะของวาทกรรมเสื่อมถอยของ โลกทุนนิยมเสรีและแนวคิดทาง ประชาธิปไตย

มีมุมมองที่น่าสนใจอย่างบทวิเคราะห์ของ Karl Polanyi นักประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชาวฮังการี แสดงให้เห็นว่าสังคมของมนุษย์ถูกทำให้ตกอยู่ภายใต้เหตุผลของตลาดและทุนนิยมเสรีที่มีบทบาทเข้าไปจัดการในทุกแง่มุมของสังคม โดย รัฐ ตลาด และสังคม เป็นสามตัวแสดงหลัก ส่วนการตลาดแบบเสรี ยังนำมาสู่ความไม่เท่าเทียมและบ่อนทำลายสังคมในภาพรวม เพราะมันได้ลดทอนคุณค่าของความเป็นปัจเจกบุคคล และคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ซึ่ง Polanyi เชื่อว่าสังคมไม่ใช่เพียงแค่แนวคิด แต่มันคือความจริงที่อยู่ใต้จิตสำนึกของมนุษย์ ซึ่งเขาเรียกว่า “วิกฤตของทุนนิยม” (Crises of Capitalism) (Block, 2008, pp.1-14)

นอกจากนี้ Polanyi มองว่า ระบบแบบตลาดเสรีคือแนวคิดโลกในอุดมคติ หรือ “ยูโทเปีย” (Utopia) ที่ค่อนข้างเพ้อฝัน เพราะทำได้ยากในทางปฏิบัติ สุดท้ายแล้วคนในสังคมอาจจะหันกลับไปหาระบบฟาสซิสต์ หรือระบบสังคมนิยมเพื่อดำรงสังคมไว้ โพลานียเสนอว่า ทางเลือกที่ดีในการแก้ไขปัญหาวิกฤติทุนนิยมเสรี คือการขยายระบบประชาธิปไตยให้ลงไปอยู่เป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจ และชนชั้นแรงงานคือหน่วยที่มีศักยภาพและมีบทบาทสำคัญในการสร้างกลไกตลาดในทางประชาธิปไตยมากที่สุด (Block, 2008, pp.1-14)

ส่วนมุมมองของ Carr ซึ่งเป็นนักประวัติศาสตร์และนักทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศชาวอังกฤษ ใช้หลักการอาศัย “สภาพจริงนิยม” (Realism) เป็นเครื่องมือในการวิพากษ์อุดมคติของเสรีนิยม ที่มองว่ามักนำเสนอโลกในมุมมองของรัฐและอำนาจที่ไม่ได้สนใจเรื่องของกรอบศีลธรรมระหว่างประเทศมากเท่าใดนัก และในขณะเดียวกัน Carr ก็พยายามสร้างอุดมคติแบบใหม่ขึ้นมาผ่านข้อเสนอของเขาที่ว่า การเมืองไม่ว่าในประเทศหรือระหว่างประเทศที่ดีนั้น ต้องอาศัยอุดมคติและสภาพความเป็นจริงของสังคมนั้น ๆ และยังคงต้องสนใจในเรื่องของศีลธรรมมาเป็นปัจจัยในการจัดระเบียบระหว่างประเทศ (Carr, 1951)

ในขณะที่ Cui และ Buzan (2016) ได้ถ่ายทอดทรรศนะในเรื่องของความพยายามของรัฐบาลอำนาจในการจัดการการเมืองระหว่าง

ประเทศ⁹ ซึ่งมองว่า โดยทั่วไปแนวคิดหรือมุมมองเกี่ยวกับความมั่นคงนั้น ไม่สามารถแยกออกจากฐานคติในการมองระเบียบระหว่างประเทศ เขาได้ตั้งข้อสังเกตในการจัดกลุ่มมุมมองของนักทฤษฎีเกี่ยวกับระเบียบระหว่างประเทศโดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่มีฐานคติว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นระบบระหว่างประเทศ (International System) กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่มองว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเกิดขึ้นภายใต้สังคมระหว่างประเทศ (International Society) และกลุ่มที่สาม คือกลุ่มที่เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต้องก้าวข้ามมุมมองที่กำหนดโดยเงื่อนไขของสถานภาพเดิม โดยมุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลงสภาพที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น (Cui & Buzan, 2016, pp.181-210) เพราะฉะนั้นในการทำความเข้าใจเรื่องระเบียบการเมืองระหว่างประเทศเพื่อกำหนดแนวทางไปสู่ความเป็นสังคมโลก จึงต้องมองจากมุมมองอื่นที่หลากหลายเพื่อให้เข้าใจบริบทการจัดระเบียบโลกมากกว่าการมองจากมุมมองของรัฐเพียงเท่านั้น

ยังมีประเด็นที่น่าสนใจที่ชี้ให้เห็นถึงสาเหตุของความเสื่อมถอยของแนวคิดประชาธิปไตยในการเมืองระหว่างประเทศ เช่น จากมุมมองของ Chandler (2013) ที่มีความเห็นว่ นับตั้งแต่หลังสงครามเย็นเป็นต้นมา แนวคิดการส่งเสริมบรรทัดฐานของประชาธิปไตย

ในการเมืองระหว่างประเทศมักมีปัญหาโดยเฉพาะการพยายามสร้างบรรทัดฐานของประชาธิปไตยให้มีลักษณะที่เป็นสากลและบังคับใช้กับทุกรัฐแต่ขณะเดียวกัน ประเทศที่มีอำนาจนำและยึดถือบรรทัดฐานของประชาธิปไตยก็มุ่งอยู่กับการสร้างผลประโยชน์ของตนเอง เขาจึงเสนอว่าการส่งเสริมแนวคิดประชาธิปไตยจำเป็นต้องกระทำในระดับที่ลึกและกว้างมากขึ้น เพื่อที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงสถาบันของสังคมได้ และสร้างความเข้าใจที่ดีในเรื่องของสังคมวัฒนธรรมและอุดมการณ์ที่มีความแตกต่างแบบคุณค่าของโลกตะวันตก เพื่อส่งเสริมแนวคิดประชาธิปไตยให้อยู่ต่อไปได้ตามแนวทางของแนวคิดประดิษฐ์กรรมทางสังคม (Social Constructivist Approach) ที่ต้องให้ความสำคัญกับแนวคิด ค่านิยม และเคารพความเชื่อและวัฒนธรรมของรัฐต่าง ๆ ด้วย (Chandler, 2013, pp.215-239)

ดังนั้นจะพบว่าปัญหาและวิกฤติที่เกิดขึ้นมาทำทลายระเบียบโลกเสรีนิยมในโมฆะครั้งนี้ เปรียบเสมือนคลื่นที่บ่าคลั่งของท้องทะเลที่คอยสร้างแรงกระเพื่อมต่อตัวระเบียบโลกตามแนวคิดของโลกเสรีนิยมให้สั่นคลอน และนับวันดูเหมือนว่าแนวคิดแบบเสรีนิยมกำลังเดินทางมาสู่ปลายอุโมงค์แห่งความลึมหลับ และมีปัจจัยเร่งให้ระเบียบโลกแบบเสรีนิยมเดิมเริ่มลดคุณค่าลง

⁹ ดูรายละเอียดเรื่องของการจัดการของประเศมหาอำนาจในการเมืองระหว่างประเทศสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้จาก Shunji Cui, Barry Buzan. (2016), Great power management in international society, The Chinese Journal of International Politics, Volume 9, Issue 2, pp.210-181.

การก่อตัวของระเบียบโลกแบบใหม่ ในโมฆยามแห่งความท้าทาย (ระเบียบ โลกทางเลือก)

แม้ระเบียบโลกแบบเสรีนิยมจะคอยทำหน้าที่เป็นตัวบังคับทิศทางและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการเมืองระหว่างประเทศตั้งแต่หลังยุคสงครามเย็นเป็นต้นมา เพื่อนำมาสู่การสร้างเสถียรภาพทางการเมืองโลกบนแนวความคิดเรื่อง “การมีชีวิตที่ดี” (Good life) ที่มองว่าโลกต้องขับเคลื่อนด้วยแนวคิดของประชาธิปไตย คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพประชาชน เคารพหลักการของสิทธิมนุษยชนและดำเนินเศรษฐกิจไปในรูปแบบแนวทางของทุนนิยมเสรี

อย่างไรก็ดี ในโมฆยามที่ระเบียบโลกแบบตะวันตกถูกตั้งคำถามมากมายในสังคม การเมืองโลกก็เกิดการก่อตัวของกระแสความพยายามสร้างระเบียบโลกทางเลือกของมหาอำนาจใหม่ หรือที่เรียกกันว่าการสร้างระเบียบโลกที่ไม่ใช่ตะวันตกที่นำโดยมหาอำนาจอย่างจีนและรัสเซีย ก่อกระแสของความสนใจให้แก่รัฐต่าง ๆ ที่พยายามแสวงหา “ระเบียบโลกทางเลือก” ซึ่งถูกสร้างมาจากแนวคิดระเบียบโลกแบบดั้งเดิมที่รัฐควรดำเนินกิจการใด ๆ ในการเมืองระหว่างประเทศเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่รัฐของตน และการยึดถือหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน (Principle of Non-Interference) ของรัฐอื่นแต่หันมาใช้วิธีการแทรกแซงที่นับว่ามากกว่าแทน

สิ่งเหล่านี้ จึงเปรียบเสมือนความพยายามในการออกแบบระเบียบโลกคู่ขนานที่อยู่นอกเหนือ

การกำกับของโลกตะวันตกอย่างที่เคยเป็นมา ตัวอย่างรูปธรรมประการหนึ่ง คือ นโยบาย “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (One Belt One Road)” ของจีน ซึ่งเป็นความพยายามในการมุ่งใช้อำนาจอ่อน (Soft Power) ในการแทรกแซงรัฐต่าง ๆ แทนการใช้อำนาจแข็ง (Hard Power) เพื่อพยายามก้าวข้ามระเบียบโลกแบบดั้งเดิม โดยมุ่งหวังที่จะใช้อำนาจอ่อนของตน ผ่านการค้าการลงทุนในประเทศต่าง ๆ เช่น การสร้างโครงการมูลฐานขนาดใหญ่ เพื่อหวังเชื่อมโยงการค้าและการเมืองของจีนกับภูมิภาคและประเทศต่าง ๆ

นอกจากนี้ ความพยายามของชาติมหาอำนาจใหม่ที่นำโดยจีนนั้น ยังเป็นการสร้างกลไกใหม่มาสู่กับกลไกทางเศรษฐกิจแบบดั้งเดิม เช่น การตั้งธนาคารเพื่อการพัฒนาขึ้นมาใหม่ ภายใต้กลุ่ม BRICS¹⁰ โดยกองทุนการเงินที่สร้างมานี้ นอกจากจะเพื่อให้กู้ยืมในการพัฒนาเรื่องโครงสร้างพื้นฐานของประเทศที่ต้องการกู้ยืมแล้ว เป้าหมายที่สำคัญประการหนึ่ง คือ เพื่อที่จะท้าทายกับกลไกโครงสร้างเศรษฐกิจแบบเดิมที่ถูกกำหนดขึ้นโดย ธนาคารโลก (World Bank) และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ที่โครงสร้างเดิมมักจะมีกลไกที่เอื้อผลประโยชน์ของระเบียบโลกเสรีนิยม

ถึงกระนั้นก็ตาม มีข้อสงสัยว่าความพยายามในการจัดตั้งธนาคารของ BRICS นั้น อาจมีแรงจูงใจที่อาจมาจากเรื่องของการเมืองการแบ่งสรรผลประโยชน์ที่ไม่ลงตัว อย่างประเด็นการแบ่งสัดส่วน (Quota) ของการลงคะแนน (Vote) ที่เหมาะสมในกลุ่มตัวแทนเรื่องนี้กลุ่มประเทศ BRICS มองว่ากลุ่มตนมี

¹⁰ BRICS คือ อักษรย่อของการรวมกลุ่มของประเทศเศรษฐกิจใหม่ที่เติบโต ประกอบด้วย บราซิล รัสเซีย อินเดีย จีน และแอฟริกาใต้

ระบบเศรษฐกิจที่แตกต่างจากกลุ่มอื่นจึงควรได้อิทธิพลต่าง ๆ ที่มากกว่า ด้วยเหตุนี้กลุ่ม BRICS จึงถูกวิจารณ์ว่าเบื้องหลังของการก่อตั้งธนาคารนี้ เป็นเรื่องของการเมืองมากกว่าความต้องการแบ่งปันในเรื่องการพัฒนากับประเทศอื่น อย่างไรก็ตามสิ่งที่กลุ่ม BRICS กำลังพยายามกระทำนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนของอำนาจอิทธิพลในระบบเศรษฐกิจการเงินและเศรษฐกิจของโลก และอาจจะส่งผลในทิศทางบวกต่อการแข่งขันในแง่ของการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาประเทศต่าง ๆ

มองในอีกด้านหนึ่ง การผงาดขึ้นมาของจีน การกลับมาสู่อำนาจใหม่ของรัสเซียหรือแม้กระทั่งการหวนคืนของอำนาจนิยมของหลายประเทศ หรือการเกิดขึ้นของการเมืองลูกผสม เป็นสิ่งที่ท้าทายระบบโลกแบบเสรีนิยมอย่างมีนัยสำคัญ แม้ในความเป็นจริงนั้น ทั้งจีนและรัสเซียต่างจะยังคงสนับสนุนปทัสถานแบบเวสต์ฟาเลีย (Westphalian Norms)¹¹ กล่าวคือ มหาอำนาจเหล่านี้อาศัยกลไกของสหประชาชาติในการปกป้องผลประโยชน์ตนเอง และดำรงรักษาปทัสถานแบบดั้งเดิมเอาไว้ เพียงแต่ทั้งสองประเทศนั้นต่อต้านระบบโลกที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำและพยายามส่งเสริมระบบโลกหลายขั้วอำนาจมหาอำนาจ เช่น จีนและรัสเซีย สามารถมีสถานะและบทบาทสำคัญในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ในการเมืองโลก

คำถามสำคัญที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์เหล่านี้ จึงย้อนกลับไปที่ว่า แล้วรัฐต่าง ๆ ที่อยู่

ภายใต้การเมืองระหว่างประเทศจะมีมุมมองเรื่องของ “ชีวิตที่ดี” เป็นแบบไหน ระหว่างความคิดแบบโลกเสรีนิยมตะวันตก หรือการมีชีวิตที่ดีตามแบบระเบียบโลกทางเลือกแบบใหม่ของจีน รัสเซีย หรือ แม้แต่การหันมายุติธรรมระเบียบโลกทางเลือกอื่น ๆ ที่ท้ายสุดแล้วทำให้รัฐต่าง ๆ ต้องปรับตัว อาจจะเลือกข้างหรืออาจจะยังไม่เลือกข้าง ซึ่งเป็นความจำเป็นของแต่ละรัฐที่ต้องเลือกรูปแบบที่เหมาะสมกับรัฐของตน และเป็นส่วนหนึ่งของความท้าทายใหม่สำหรับการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย ในโมฆะแห่งความท้าทายที่ระเบียบโลกกำลังเปลี่ยนแปลงไป

ระเบียบโลกในโมฆะแห่งการหวนคืนสู่การถ่วงดุลอำนาจโลกใหม่ (Rebalancing of Power)

นักวิชาการทางการเมืองระหว่างประเทศหลายสำนักมองว่า บทบาทของสหรัฐอเมริกาตัวแสดงหลักในค่ายเสรีนิยมประชาธิปไตย กำลังพยายามสร้างการเมืองระหว่างประเทศในรูปแบบใหม่เพื่อหาทาง “หวนคืนสู่การถ่วงดุลอำนาจโลกใหม่” (Rebalancing of Power) แต่ไม่ได้พาตัวเองออกจากการเมืองโลก หรือการกลับคืนไปสู่หลักลัทธิโดดเดี่ยว (Isolationism) แต่ความพยายามในการครองเป็นเจ้ามหาอำนาจ (Hegemony) ของสหรัฐอเมริกา กำลังปรับเปลี่ยนรูปแบบไป เช่น การเปลี่ยนนโยบายจากแบบพหุภาคี

¹¹ ปทัสถานแบบเวสต์ฟาเลีย (Westphalian Norms) คือ การเคารพอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพเหนือดินแดน และต่างได้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจและความมั่นคงจากระบบระหว่างประเทศแบบเสรีนิยม

(Multilateralism) มาเป็นลักษณะของนโยบายต่างประเทศแบบฝ่ายเดียว (Unilateralism) และแบบทวิภาคี (Bilateralism) มากขึ้น

ตัวอย่างข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ สหรัฐอเมริกาภายใต้ยุคอดีตประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ไม่ได้ “ถอนตัว” ออกจากการเมืองโลกหรือไม่ได้กลับสู่ “หลักการโดดเดี่ยว” แต่ยังคงแพร่กระจายลัทธิทหารนิยมและกระบวนพันธมิตรเอาไว้ เช่น การสร้างระบบพันธมิตรใหม่ที่เรียกว่า “หุ้นส่วนอินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific Partnership)”¹² อย่างไรก็ดี นโยบาย “อเมริกาต้องมาก่อน” (America First) ซึ่งเป็นนโยบายที่เน้นการปกป้องเศรษฐกิจและถูกวิพากษ์ว่าเป็นนโยบายเชิงชาตินิยมที่ผลประโยชน์ของพลเมืองสหรัฐอเมริกาต้องมาก่อนเป็นลำดับแรก ยิ่งทำให้สังคมเสรีนิยมที่นำโดยสหรัฐอเมริกาถูกวิพากษ์ผ่านนโยบายที่ให้สิทธิพลเมืองอเมริกันก่อนว่า ไม่ได้ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ และยิ่งทำให้เกิดการลดความรับผิดชอบต่อองค์กรระหว่างประเทศ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความร่วมมือระหว่างประเทศรวมทั้งกลไกพหุนิยมของสถาบันระหว่างประเทศที่เสรีนิยมออกแบบและยึดถือ (Haass, 2021)

อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าสนใจว่าแนวทางการดำเนินนโยบายและบทบาทของสหรัฐอเมริกาในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ภายใต้ยุคของประธานาธิบดีโจ ไบเดน ที่หันกลับมายึดมั่น

ในสถาบันระหว่างประเทศอีกครั้ง เช่น ความพยายามที่จะฟื้นฟูบทบาทนำในการเจรจาภายใต้กรอบความร่วมมือต่าง ๆ เช่น กรอบยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก เพื่อเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างพันธมิตรและประสานความร่วมมือกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นต้น (Choi, 2021) อาจกล่าวอีกนัยหนึ่ง ความพยายามของสหรัฐอเมริกาในยุคประธานาธิบดีไบเดน คือ ความพยายามที่จะกู้วิกฤติศรัทธาของโลกเสรีนิยมในโมงยามแห่งความเสื่อมถอยและถือว่าเป็นความพยายามในการหวนคืนสู่การถ่วงดุลอำนาจโลกใหม่

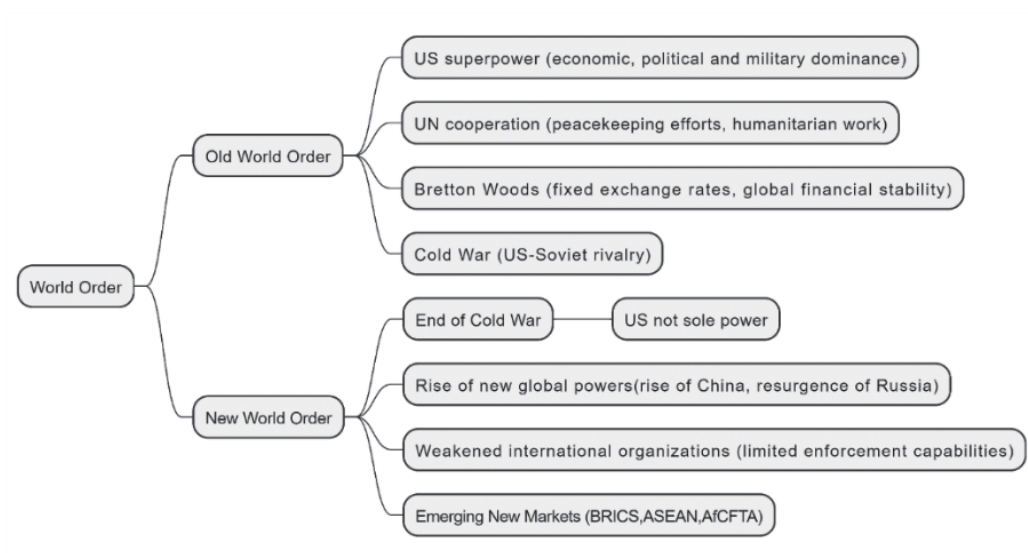
ข้อค้นพบ: ทิศทางของระเบียบโลกในโมงยามที่ต้องเปลี่ยนผ่าน

จากการศึกษาพบว่า ระเบียบโลกเป็นระบบที่มีความซับซ้อนและมีความเกี่ยวพันกับเรื่องการรักษาระบบนิเวศโลก (Global Governance) ที่อาจส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของรัฐชาติ บทบาทของตัวแสดงระหว่างประเทศรวมทั้งการกำหนดกติการะหว่างประเทศ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาโลกมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลายประการที่นำมาสู่การกำหนดระเบียบโลกใหม่ หรือที่เรียกว่าระเบียบโลกทางเลือกขึ้นมา ซึ่งถือว่าเป็นช่วงเวลาสำคัญในการเมืองระหว่างประเทศที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ดังนั้น การวิเคราะห์ทิศทาง

¹² หุ้นส่วนอินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific Partnership) คือ แนวคิดที่มุ่งเน้นการเพิ่มความมั่นคงทางด้านการทหารของสหรัฐในภูมิภาคอินโดแปซิฟิกให้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งความพยายามในการลดอิทธิพลของจีนและการเปลี่ยนผ่านอำนาจที่ไม่พึงประสงค์ที่แผ่ขยายมาในภูมิภาคนี้

ระเบียบโลกแบบใหม่ ผ่านแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ ในบทความนี้ จะช่วยให้เราเห็นแนวโน้มและทิศทางความท้าทายต่าง ๆ ที่สังคมการเมืองโลกต้องเผชิญในอนาคต รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ของทิศทางระเบียบโลกภายใต้บริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งบทความนี้มีข้อค้นพบที่สำคัญหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ การเปลี่ยนแปลงพลวัตของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการเมืองระหว่างประเทศ การเกิดขึ้นของตัวแสดงใหม่ ความอ่อนแอและสถานะขององค์การระหว่างประเทศ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีของโลก ซึ่งล้วนเป็นสาเหตุทำให้ทิศทางของระเบียบโลกเดิมเปลี่ยนไป

ซึ่งภาพที่ 1 ที่ผู้เขียนจัดทำขึ้นมาเพื่อจะช่วยให้ผู้อ่านเห็นว่า “ระเบียบโลกแบบเดิม” (Old World Order) นั้นได้เปลี่ยนแปลงไปเป็น “ระเบียบโลกใหม่” (New World Order) อย่างไร และมีปัจจัยบ้างที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของตัวระเบียบโลก โดยในส่วนี้ บทความจะประกอบไปด้วยการวิเคราะห์จากข้อค้นพบ ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงพลวัตของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การเกิดขึ้นของตัวแสดงใหม่ ความอ่อนแอและสถานะของสถาบันระหว่างประเทศ รวมทั้งผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีที่ล้วนเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ระเบียบโลกเกิดการเปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 1: การเปลี่ยนแปลงจากระเบียบโลกแบบเดิมสู่ระเบียบโลกใหม่

การเปลี่ยนแปลงพลวัตของความสัมพันธ์ เชิงอำนาจ

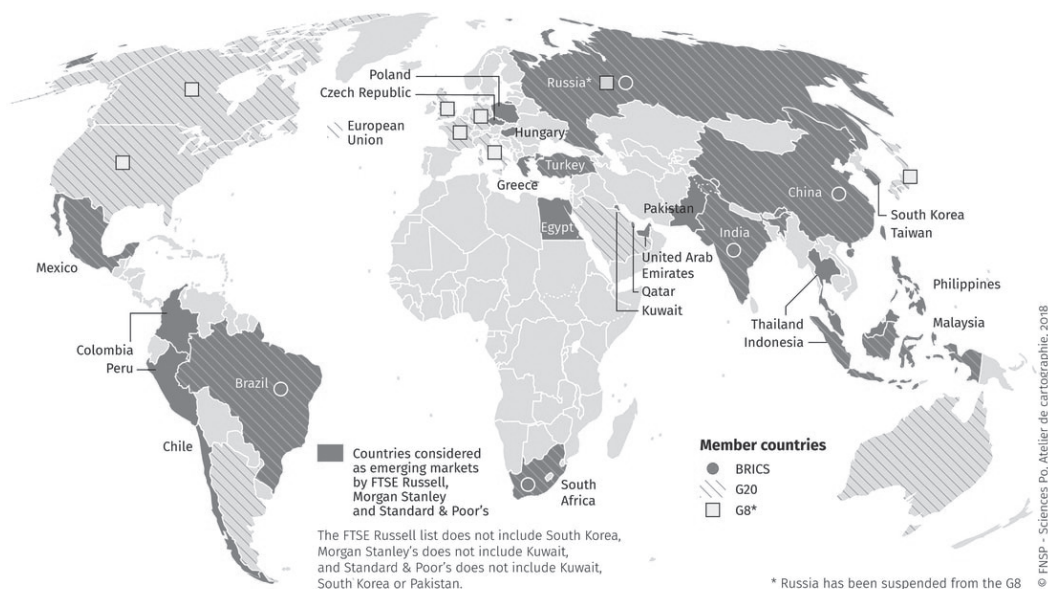
หนึ่งในการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลก คือ ระเบียบโลกนั้นมีการเปลี่ยนแปลงพลวัตของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการเมืองระหว่างประเทศ (Power Shift in International Relations) โดยเฉพาะระเบียบโลกเสรีนิยมเดิมที่นำโดยสหรัฐอเมริกาและชาติตะวันตกที่เคยมีบทบาทนำ ในลักษณะโครงสร้างแบบขั้วอำนาจเดียว (Unipolarity) กำลังเผชิญกับความท้าทายใหม่ โดยเฉพาะความพยายามในการสร้างระเบียบโลกทางเลือกของจีน และบทบาทของรัสเซียที่ต้องการกลับมา มีสถานะเป็นมหาอำนาจของโลกอีกครั้ง รวมไปถึงการเกิดขึ้นของกลุ่มประเทศตลาดเกิดใหม่ (Emerging Markets: EMs) ซึ่งนำไปสู่การเกิดลักษณะโครงสร้างแบบ “โลกหลายขั้วอำนาจ” (Multipolar World) ในการกำหนดชะตาการเมืองและเศรษฐกิจของโลก

การเกิดขึ้นของตัวแสดงใหม่

หนึ่งในปัจจัยสำคัญประการต่อมาที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพลวัตของความสัมพันธ์

เชิงอำนาจระเบียบโลกใหม่ คือ การเกิดขึ้นของตัวแสดงใหม่ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็น “ตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ” (Non-state Actors) เช่น บริษัทข้ามชาติ (Multinational Corporations: MNCs) องค์กรภาคประชาสังคม และองค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่อาจส่งผลต่อการกำหนดธรรมาภิบาลของโลก ยิ่งไปกว่านั้น การเกิดขึ้นของประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ (Emerging Markets) ที่ทำให้โลกมีลักษณะทางเศรษฐกิจแบบอิสระ (Economic Interdependence) มากขึ้น ซึ่งเอื้อให้มีการเกิดขึ้นของกลุ่มประเทศมหาอำนาจใหม่ในภูมิภาค ซึ่งล้วนกลายมาเป็นตัวแสดงที่สำคัญในการกำหนดระเบียบโลกใหม่ในสถานการณ์ปัจจุบัน

ภาพที่ 2 แสดงรายละเอียดการเกิดขึ้นของกลุ่มประเทศตลาดเกิดใหม่ในทวีปต่าง ๆ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลของ Fondation Nationale des Sciences Politiques (FNSP) ของประเทศฝรั่งเศสที่ชี้ให้เห็นถึงการกระจายตัวของกลุ่มประเทศตลาดเกิดใหม่

ภาพที่ 2: การกระจายตัวของกลุ่มประเทศตลาดเกิดใหม่

ที่มา: Espace mondial, l'Atlas. (<https://espace-mondial-atlas.sciencespo.fr/en/topic-strategies-of-transnational-actors/map-3C49-EN-emerging-markets-2018.html>) (2018).

ภาพที่ 2 แสดงให้เห็นถึงการกระจายตัวของการเกิดขึ้นของ “กลุ่มประเทศตลาดเกิดใหม่” ตัวอย่างเช่น กลุ่ม BRICS ที่ประกอบด้วย บราซิล รัสเซีย อินเดีย จีน และแอฟริกาใต้ ซึ่งถือว่าเป็นหนึ่งในกลุ่มประเทศที่มีฐานะเป็นตลาดใหญ่ และมีศักยภาพในการเติบโตเศรษฐกิจอย่างมาก โดยพบว่าสมาชิกของกลุ่มนี้ เป็นประเทศที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ และประชากรจำนวนมาก ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก เช่น จีนเป็นสมาชิกของกลุ่มที่มีตลาดการค้าที่ใหญ่ที่สุดในโลก และเป็นผู้นำในการผลิตและส่งออกสินค้า ขณะที่บราซิลเป็นอีกหนึ่งสมาชิกของกลุ่ม BRICS ที่มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการเพิ่มขึ้นของชนชั้นกลาง

(Middle Class) ส่งผลให้มีการเพิ่มขึ้นของการบริโภคภายในประเทศ หรือกรณีของอินเดียที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย และเป็นที่น่าสนใจสำหรับการลงทุนในอุตสาหกรรมบริการและการผลิต เป็นต้น (Ojekemi, Rjoub, Awosui & Agyekum, 2022)

ความอ่อนแอและสถานะของสถาบันระหว่างประเทศ

นอกจากการเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และการเกิดขึ้นของตัวแสดงใหม่ในการเมืองระหว่างประเทศ ยังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสถานะของสถาบันระหว่างประเทศด้วย เช่น การไร้ซึ่งบทบาทและความมีประสิทธิภาพในการจัดการปัญหาขององค์การ

สหประชาชาติจากปัญหาความขัดแย้งในรัฐต่าง ๆ หรือการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจที่ไม่ได้ผลขององค์การการค้าโลก เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น การที่สถาบันระหว่างประเทศต่าง ๆ ถูกวิพากษ์ถึงจุดอ่อนที่สำคัญว่า มุ่งยึดกับกติกาและคุณค่าระเบียบโลกเสรีนิยมมากเกินไป ซึ่งทำให้ขาดกติกาและกลไกที่สมดุลในการแก้ปัญหาการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันแม้ว่าภายใต้ระเบียบโลกเดิม มีการสร้างสถาบันระหว่างประเทศที่คอยทำหน้าที่สร้างกฎหรือกติกาเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงให้แก่โลก แต่ทว่าความพยายามในการควบคุมอาวุธและการสะสมอาวุธยุทโธปกรณ์ที่มีอาวุธภาพรุนแรงของรัฐต่าง ๆ ก็ไม่ได้ลดลงตามไปด้วย ซึ่งอาจนำมาสู่ความตึงเครียดทางทหารและด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ และกระทบความสัมพันธ์กับประเทศอื่นด้วย นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาผลกระทบจากปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาคต่าง ๆ ผ่านจำนวนตัวเลขของอัตราการเสียชีวิตจากปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาคต่าง ๆ

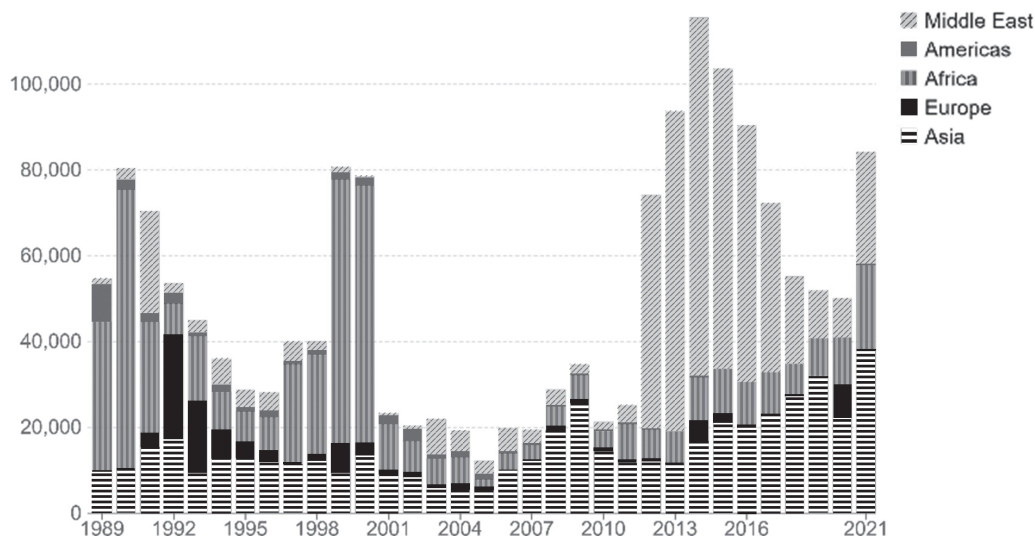
ซึ่งการมองจากสถิติการเสียชีวิต ช่วยประเมินผลสำเร็จจากความพยายามในการสร้างสันติภาพของสถาบันระหว่างประเทศที่เชื่อว่าจะคอยทำหน้าที่เป็นกลไกช่วยระงับความขัดแย้งจากปัญหา หรือข้อพิพาทต่าง ๆ ได้

แต่ทว่าส่วนหนึ่งของความอ่อนแอของสถาบันระหว่างประเทศ ที่ไม่สามารถเข้าไปแก้ไขปัญหาข้อพิพาทหรือความขัดแย้งยังปรากฏให้เห็นจำนวนผู้เสียชีวิตจากความขัดแย้งที่สูง โดยเฉพาะในภูมิภาคตะวันออกกลาง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้ผลกระทบมากที่สุดจากความขัดแย้ง และการเกิดสงครามกลางเมือง ดังรายละเอียดสถิติอัตราการเสียชีวิตจากเหตุการณ์ความขัดแย้งของรัฐแบ่งตามภูมิภาคของโลก (Deaths in state-base conflict by world region) จากการรวบรวมข้อมูลขององค์กร Our World in Data ที่อยู่บนฐานข้อมูลของ Peace Research Institute Oslo (PRIO) และ Uppsala Conflict Data Program (UCDP) ที่แสดงในแผนภูมิที่ 1

Deaths in state-based conflicts by world region

Direct deaths of both military personnel and civilians, attributed to world regions according to location of the conflict. Deaths from disease or famine are not included.

Our World
in Data

Source: UCDP v22.1

OurWorldInData.org/war-and-peace • CC BY

Note: 'State-based' conflicts are between states, or a state and a non-state armed organised group. Shown are the 'best' deaths estimates – the source also provides high and low estimates.

แผนภูมิที่ 1: อัตราการเสียชีวิตจากเหตุการณ์ความขัดแย้งของรัฐแบ่งตามภูมิภาคของโลก

ที่มา: จากเว็บไซต์ขององค์กร Our World in Data. (<https://ourworldindata.org/grapher/deaths-in-state-based-conflicts-by-world-region-ucdp-since-1989>) (2021).

แผนภูมิที่ 1 แสดงให้เห็นถึงอัตราการเสียชีวิตจากเหตุการณ์ความขัดแย้งของรัฐ ซึ่งแบ่งสถิติแยกตามภูมิภาคของโลก ทั้งในภูมิภาคตะวันออกกลาง อเมริกา แอฟริกา ยุโรป และเอเชีย โดยข้อมูลนี้จะนับเฉพาะอัตราการเสียชีวิตของกองกำลังทหารและพลเรือนทั่วไป แต่จะไม่นับรวมอัตราการเสียชีวิตที่มาจากโรคภัย (Disease) หรือสภาวะความอดอยาก (Famine) ซึ่งจากข้อมูลพบว่าอัตราการเสียชีวิตจากเหตุการณ์ความขัดแย้งในแต่ละภูมิภาคนั้นมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น นับตั้งแต่ ค.ศ. 1989 จนถึง

ค.ศ. 2021 โดยเฉพาะความขัดแย้งในภูมิภาคตะวันออกกลางที่แสดงให้เห็นอัตราการเสียชีวิตที่เพิ่มสูงขึ้นนับตั้งแต่ ค.ศ. 2013 จนถึงปัจจุบัน ทั้งจากสงครามในอาฟกานิสถานและอิรัก รวมทั้งสงครามกลางเมืองที่เกิดขึ้นภายหลังจากเหตุการณ์อาหรับสปริงใน ค.ศ. 2011 เช่น สงครามกลางเมืองในซีเรีย เยเมน หรือลิเบีย เป็นต้น

ขณะที่อัตราการเสียชีวิตของทวีปเอเชียก็มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน นับตั้งแต่ ค.ศ. 1989 จนถึงปัจจุบัน เช่น ความขัดแย้งที่

ยังคงมีอย่างต่อเนื่องจากกรณีข้อพิพาทพื้นที่แคชเมียร์ (Kashmir Conflict) ระหว่างประเทศอินเดียกับปากีสถาน ปัญหาฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวโรฮิงญา (Rohingya) ในรัฐยะไข่ของประเทศเมียนมา หรือกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนและใช้ความรุนแรงต่อชาวอุยกูร์ (Uyghur) ในประเทศจีน เป็นต้น ซึ่งตัวเลขของอัตราการเสียชีวิตจากปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาคต่าง ๆ ชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวของสถาบันระหว่างประเทศที่จะเป็นกลไกช่วยระงับความขัดแย้งจากปัญหาในกระบวนการสร้างสันติภาพให้แก่โลก

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีในช่วงสมัยปัจจุบันได้สร้างผลกระทบต่อระบบระเบียบโลกอย่างมาก ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม โดยส่วนนี้ผู้เขียนจะเน้นการอธิบายว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีที่สร้างผลกระทบต่อระบบระเบียบโลกใหม่อย่างไร เริ่มจากผลกระทบต่อระบบระเบียบโลกทางด้านเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ได้สร้างโอกาสใหม่ในทางเศรษฐกิจให้กับรัฐต่าง ๆ มีการเกิดการเปลี่ยนแปลงในวิธีการทำธุรกิจ การตลาด และเกิดการแลกเปลี่ยนทางเทคโนโลยี หรือหันมาสนับสนุนธุรกิจที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การซื้อขายออนไลน์ และการทำงานทางไกล ซึ่งกลายเป็นแนวโน้มสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโลก การสร้างงาน รวมทั้งการสร้างงาน

และกระจายรายได้ทั้งในระดับท้องถิ่นและสากล

นอกจากนี้ เทคโนโลยียังทำให้วิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการมีเทคโนโลยีการสื่อสารและการแบ่งปันข้อมูลที่สะดวกสบายมากขึ้น ในแวดวงการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงแนวทางการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้ทางไกล ขณะที่ทางด้านการค้าและพาณิชย์ เทคโนโลยีช่วยให้มีการเข้าถึงข้อมูลสินค้าและบริการที่มากขึ้น การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ ย่อมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมของผู้คนในประเทศต่าง ๆ

ขณะที่ผลกระทบในทางด้านการเมืองนั้นพบว่า เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงฉากทัศน์ทางการเมือง เนื่องจากการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต หรือการเชื่อมต่อผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่รวดเร็ว ช่วยให้ผู้คนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี และในบางครั้งก็ถูกนำมาใช้เพื่อเรียกร้องเปลี่ยนแปลงทางการเมืองยิ่งไปกว่านั้น เทคโนโลยียังมีประโยชน์ในแง่ของการช่วยเพิ่มความโปร่งใสในการประกอบการเมืองของรัฐต่าง ๆ รวมทั้งการตระหนักถึงการแทรกแซงของชาติต่าง ๆ ในการเมืองหรือเศรษฐกิจของประเทศตน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการเติบโตของเทคโนโลยีส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบระเบียบโลกใหม่ โดยตรง โดยเฉพาะการช่วยสนับสนุน ตรวจสอบ และสอดส่องการทำงานร่วมกันของประชาชนในรัฐ และการร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ในการเมืองโลก

บทสรุปเปรียบเทียบโลกใบโมงยามาแห่ง การเปลี่ยนผ่าน: ข้อเสนอต่อการ ปรับตัวของประเทศไทย

ภายใต้สถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไป ระเบียบโลกกำลังมาถึงจุดเปลี่ยน ขณะที่ทรัพยากรของโลกยังคงมีอยู่อย่างจำกัด รวมทั้งการอุบัติใหม่ของปัญหาข้ามพรมแดนมากมาย ทำให้โลกมีแนวโน้มที่เกิดการแยกฝั่ง แบ่งขั้วมากกว่าที่จะเกิดการหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว คำถามสำคัญ คือ ประเทศไทยควรปรับเปลี่ยนนโยบายหรือแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับระเบียบโลกที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ได้อย่างไร โดยเฉพาะการกำหนดท่าทีและจุดยืนของไทยในเวทีระหว่างประเทศ เพื่อรับมือกับสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคตที่อาจเกิดขึ้นได้ บทความชิ้นนี้จะพยายามนำเสนอแนวทางการรับมือผ่านกรณีตัวอย่างของสถานการณ์ที่น่าสนใจในปัจจุบัน เช่น สถานการณ์การเผชิญหน้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน การเกิดขึ้นของสงครามระหว่างรัสเซียและยูเครน รวมทั้งการรับมือกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เป็นต้น

การรับมือท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสัมพันธเชิงอำนาจ จากการศึกษาพบว่าการเปลี่ยนแปลงพลวัตของอำนาจในการเมืองระหว่างประเทศนั้น อาจส่งผลกระทบต่อไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตัวอย่างเช่น กรณีสถานการณ์การเผชิญหน้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนที่ยังคงเต็มไปด้วยความตึงเครียด โดยเฉพาะการก่อกองครามการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน เพื่อกำหนดความเป็น

มหาอำนาจในการกำหนดระเบียบโลก ซึ่งเป็นสิ่งที่ไทยควรให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะถ้าไม่ว่าการตอบโต้ทางการค้าระหว่างสองประเทศจะออกมาในรูปแบบใดก็ตาม กลยุทธ์ที่สำคัญสำหรับประเทศไทย คือ การมุ่งเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันและกระจายความเสี่ยงในมิติของเศรษฐกิจและการเมืองที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

ตัวอย่างเช่น การวางกลยุทธ์ในทางด้านมิติการเมือง ไทยควรวางตัวเป็นกลางจากกรณีข้อพิพาทของทั้งสองประเทศ หรือพยายามร่วมหารือในกรอบความร่วมมือที่ไทยเป็นสมาชิกมีอยู่ เพื่อที่จะสามารถรับมือกับสถานการณ์ความตึงเครียดระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนในอนาคตได้ เช่น การหารือภายใต้กรอบความร่วมมืออาเซียน (ASEAN) เพื่อให้การแสดงท่าทีของไทยต่อเรื่องดังกล่าวอยู่ภายใต้กรอบข้อตกลงร่วมกันของกลุ่มประเทศสมาชิก ซึ่งอาจช่วยให้ไทยมีอำนาจต่อรองเพียงพอในกรณีที่ต้องเลือกข้างในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในบางประเด็น และยังช่วยลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ เช่น ไทยและอาเซียนสามารถให้เหตุผลต่อสหรัฐอเมริกาว่า เหตุใดที่ไทยยังจำเป็นต้องร่วมมือหรือสานสัมพันธ์กับจีนในบางประเด็น เช่น การยกเหตุผลเรื่องการพัฒนาเส้นทางสายไหม การพัฒนารถไฟความเร็วสูงในภูมิภาคกับจีนซึ่งอาจเป็นประเด็นที่ไม่กระทบความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาโดยตรงและอีกแง่หนึ่งไทยยังคงความเป็นพันธมิตรกับจีนและสหรัฐอเมริกาต่อไปได้

ส่วนในทางด้านมิติการรับมือทางด้านเศรษฐกิจจากความขัดแย้งดังกล่าว ไทยควร

มีการพัฒนากรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจและมุ่งเน้นยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทยสู่สากลให้มากขึ้น รวมทั้งการพัฒนาทักษะแรงงานไทย ซึ่งเป็นฐานรากสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของไทย การเตรียมความพร้อมทางเศรษฐกิจของไทยจะสามารถทำให้ไทยรองรับโอกาสใหม่ ๆ ที่อาจเกิดจากความขัดแย้งของประเทศมหาอำนาจที่อาจขยายวงกว้างออกไปในอนาคตได้

การสร้างความร่วมมือกับตัวแสดงใหม่ในการเมืองระหว่างประเทศ: การเกิดขึ้นของตัวแสดงใหม่ (New Actor) ในการเมืองระหว่างประเทศนั้น ถือเป็นสิ่งที่ท้าทายต่อประเทศไทยที่ต้องมีการทบทวนและปรับตัว หนึ่งในข้อเสนอของบทความชิ้นนี้ คือ ประเทศไทยต้องมีการทบทวนและประเมินนโยบายต่างประเทศใหม่ รวมทั้งการส่งเสริมการสร้างพันธมิตรทางยุทธศาสตร์ใหม่ภายใต้บริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการหันมาให้ความสนใจกับความร่วมมือพหุภาคีมากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าจากปัญหาวิกฤตการณ์การเงินที่เกิดขึ้นในสหภาพยุโรปนั้น ไทยควรแสวงหาความร่วมมือกับกลุ่มเศรษฐกิจอื่น ๆ มากขึ้น ตัวอย่างเช่น การหันมาร่วมมือกับกลุ่ม BRICS ซึ่งถือเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทยและ ASEAN โดยไทยควรมีการกำหนดประเด็นและแนวทางความร่วมมือที่ชัดเจน และสอดคล้องกับทิศทางของกลุ่ม BRICS โดยอาศัยกลไกความร่วมมือภายใต้กรอบทวิภาคีและพหุภาคีที่มีอยู่ เพื่อเอื้อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อภาพรวมด้านเศรษฐกิจการค้าและการลงทุน และยังเป็นการแสวงหาตลาด

ใหม่ ๆ ที่มีศักยภาพให้กับภาคธุรกิจและเอกชนของไทยเพิ่มขึ้น เพื่อทดแทนความเสี่ยงต่อการลงทุนของไทยที่อาจได้รับผลกระทบจากปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเงินที่เกิดขึ้นในสหภาพยุโรปด้วยเช่นกัน

ดังนั้น ผู้กำหนดนโยบายด้านความมั่นคงของไทย ควรมีแนวทางการรับมือกับสถานการณ์ความมั่นคงระหว่างประเทศที่อาจกระทบความสัมพันธ์ของไทยด้วย ตัวอย่างเช่น กรณีของปัญหาสงครามระหว่างรัสเซียและยูเครนนั้น ไม่เพียงสร้างความปั่นป่วนให้กับเศรษฐกิจและการเมืองโลก แต่ยังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางภูมิยุทธศาสตร์และการสร้างระเบียบโลกใหม่ด้วย เช่น การเปลี่ยนสมดุลอำนาจในภูมิภาคยุโรป อันเห็นได้จากความพยายามของรัสเซียที่พยายามจะกลับมามีอิทธิพลต่อภูมิภาคนี้อีกครั้ง รวมทั้งสงครามยังส่งผลต่อวิกฤติพลังงาน และผลกระทบต่อประเทศอื่น ๆ ในโลก

สำหรับประเทศไทย กรณีปัญหาสงครามรัสเซียและยูเครนที่เกิดขึ้นนั้น เป็นเรื่องที่ซับซ้อนและยากต่อการดำเนินการ ดังนั้น ไทยต้องกำหนดยุทธศาสตร์โดยเฉพาะนโยบายต่างประเทศต้องยึดมั่นในความเป็นกลาง รวมทั้งการเคารพเอกราช อธิปไตย ความเสมอภาค บุรณภาพแห่งดินแดน และอัตลักษณ์แห่งชาติของรัฐต่าง ๆ ในประชาคมโลก โดยไม่จำเป็นต้องเลือกข้าง แต่ต้องมุ่งยึดผลประโยชน์แห่งชาติเป็นเรื่องสำคัญ รวมทั้งมีการติดตามท่าทีและการตัดสินใจของแต่ละประเทศอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะท่าทีของประเทศมหาอำนาจว่าเป็นอย่างไร เพื่อที่จะ

ทำให้ไทยสามารถวางสถานะของตัวเองได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ

การมีส่วนร่วมและสนับสนุนกลไกสถาบันระหว่างประเทศ: ถือว่ามีความสำคัญต่อประเทศไทยในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการแก้ไขปัญหาในด้านสิ่งแวดล้อม โดยข้อเสนอที่สำคัญเพื่อรับมือกับปัญหาความอ่อนแอและสถานะของสถาบันระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นในโมฆะยามนี้คือ ประเทศไทยนั้นควรมุ่งสนับสนุนและให้ความสำคัญกับระเบียบโลกที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงแบบพหุภาคีมากขึ้น เพื่อที่จะคอยทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจและยังช่วยให้กลไกของระเบียบระหว่างประเทศสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การช่วยผลักดันกฎหมาย หรือ การสนับสนุนสถาบันที่คอยทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพและรับฟังรับฟังเสียงของประชาชน ยิ่งไปกว่านั้นการมีสถาบันระหว่างประเทศทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจที่ดี จะคอยทำหน้าที่ช่วยจำกัดอำนาจ หรือคานอำนาจของประเทศมหาอำนาจไม่ให้มากเกินไป รวมทั้ง ช่วยให้สถาบันต่างประเทศเหล่านี้เป็นเวทีเพื่อใช้ในการเจรจาต่อรองในประเด็นต่าง ๆ ในการเมืองระหว่างประเทศ

ด้วยเหตุนี้ การที่ประเทศไทยมีส่วนร่วมในสถาบันและองค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ นอกจากช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อสายตาของประชาคมโลกได้และยังทำให้ประเทศไทยสามารถใช้ช่องทางนี้เพื่อส่งเสริมและประสาน

กับประเทศอื่น ๆ ในการแก้ปัญหาที่ข้ามชาติ อาทิเช่น ปัญหาการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ยาเสพติด และปัญหาทางสิ่งแวดล้อม เป็นต้น นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในสถาบันระหว่างประเทศยังเป็นโอกาสให้ประเทศไทยส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ และส่งเสริมการลงทุนในประเทศจากชาติอื่นได้มากขึ้นด้วย

การส่งเสริมพัฒนาขีดความสามารถทางเทคโนโลยี: การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกประการที่อาจช่วยชี้ให้เห็นถึงทิศทางการกำหนดและส่งผลต่อระเบียบโลกใหม่ คือ การเติบโตของเทคโนโลยี หรือในบางครั้งถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของ Digital Disruption ซึ่งประเด็นที่ถูกถกเถียงกันอย่างแพร่หลายในสังคมโลกปัจจุบัน โดยบางส่วนมองว่า การเติบโตของนวัตกรรมและการพัฒนาทางเทคโนโลยี เป็นโอกาสที่จะทำให้เกิดการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ในขณะที่บางส่วนกลับมองว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง และรูปแบบสังคมแบบดั้งเดิมถูกทำลายลงหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ดีเราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีนั้นได้ส่งผลกระทบที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีต่อโลกและประเทศไทยในหลายมิติ อาทิ มีการเปลี่ยนแปลงในเทคโนโลยีการผลิตและการทำงานของภาคอุตสาหกรรม ซึ่งจะมีผลต่อการเพิ่มคุณค่าและการแข่งขันในตลาดสากล การพัฒนาเทคโนโลยีด้านการสื่อสารและการเชื่อมต่อจะช่วยเพิ่มความสะดวกสบายและประสิทธิภาพในการทำธุรกิจและการดำเนินชีวิตประจำวันของประชากรในประเทศไทย และ

ที่สำคัญการเปลี่ยนแปลงในเทคโนโลยีส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมและวัฒนธรรมของสังคม

ข้อเสนอของผู้เขียนเพื่อส่งเสริมพัฒนาขีดความสามารถทางเทคโนโลยี คือ ประเทศไทยควรหันมามุ่งเน้นการลงทุนด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างจริงจังให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการมุ่งส่งเสริมลงทุนในการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี (Artificial Intelligence: AI) เพื่อมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) หรือการร่วมลงทุนในเทคโนโลยี 5G กับบริษัทผู้ให้บริการโครงข่ายหรือผู้ผลิตอุปกรณ์ 5G เช่น บริษัทโทรศัพท์มือถือ หรืออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ IoT (Internet of Things) ที่การเชื่อมต่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ด้วยอินเทอร์เน็ต เพื่อให้สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลและควบคุมการทำงานของอุปกรณ์เหล่านั้นได้ รวมทั้งการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีบล็อกเชน (Blockchain) ในกลุ่มธุรกิจและกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำธุรกรรมทางการเงิน การส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ การบริหารจัดการงานภาครัฐ และกิจกรรมของภาคเอกชน

ดังนั้นการวิจัยและการพัฒนาขีดความสามารถทางเทคโนโลยีจะช่วยประเทศไทยในการเตรียมตัวสำหรับอนาคตที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความไม่แน่นอน ทั้งนี้ต้องมีการร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนา ซึ่งการพัฒนาเหล่านั้นนอกจากจะทำให้ไทยสามารถพัฒนาประเทศเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกแล้ว

ยังเป็นการช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมดิจิทัลขั้นสูงในอนาคตท่ามกลางการเปลี่ยนผ่านของระเบียบโลกในโมฆะยามนี้

บทสรุป

ปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนแปลงทิศทางของระเบียบโลกนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและรัฐต่าง ๆ ในสังคมระหว่างประเทศ อันเกิดจากปัจจัยที่สำคัญหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงพลวัตของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการเมืองระหว่างประเทศ การเกิดขึ้นของตัวแสดงใหม่ในบริบททางการเมืองและเศรษฐกิจของโลก ความอ่อนแอขององค์การระหว่างประเทศ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นต้น ล้วนสร้างแรงสั่นสะเทือนต่อตัวระเบียบโลกเสรีนิยมเดิมที่มีอิทธิพลกำหนดทิศทางความเป็นไปของโลกนับตั้งแต่หลังยุคสงครามเย็นเป็นต้นมา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้แต่ละรัฐพยายามที่จะสนับสนุนและพัฒนา “ระเบียบโลกทางเลือก” ขึ้นมา ซึ่งเชื่อว่าระเบียบโลกแบบใหม่นี้ จะช่วยสร้างสมดุลทางอำนาจของรัฐตนในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ รวมทั้งเพื่อที่จะช่วยแก้ไขปัญหาคความอ่อนแอของสถาบันระหว่างประเทศและนำโลกก้าวสู่สังคมแห่งสันติภาพภายใต้โมฆะยามแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้

ดังนั้น ผู้กำหนดนโยบายของรัฐนั้น ต้องให้ความสำคัญและพิจารณาความท้าทายที่อาจเกิดขึ้นจากระเบียบโลกแบบใหม้อย่างรอบด้าน

และครอบคลุม เนื่องจากระเบียบโลกเป็นระบบที่มีความซับซ้อน และมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องการรักษาธรรมชาติโลก ที่อาจส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของธรรมชาติ บทบาทของตัวแสดงระหว่างประเทศ รวมทั้งการกำหนดกติการะหว่างประเทศ ซึ่งการวิเคราะห์ทิศทางระเบียบโลกแบบใหม่ ผ่านแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ ในบทความชิ้นนี้ จะช่วยให้เราเห็นถึงแนวโน้มและทิศทางความท้าทายต่าง ๆ ที่สังคมการเมืองโลกต้องเผชิญในอนาคต รวมทั้งข้อเสนอต่อการปรับตัวของประเทศไทย

ตัวอย่างเช่น ไทยควรใช้กลยุทธ์การวางตัวเป็นกลางจากกรณีข้อพิพาทในการเมืองระหว่างประเทศ หรือพยายามร่วมหารือในกรอบความร่วมมือที่ไทยเป็นสมาชิก นอกจากนี้ การเกิดขึ้นของตัวแสดงใหม่ทำให้ไทยต้องมีการทบทวนและประเมินนโยบายต่างประเทศใหม่ รวมทั้งการส่งเสริมการสร้างพันธมิตรทางยุทธศาสตร์ใหม่ภายใต้บริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการหันมาให้ความสนใจกับความร่วมมือ

พหุภาคีมากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นไทยควรสร้างการมีส่วนร่วมและสนับสนุนกลไกสถาบันระหว่างประเทศเพื่อสามารถใช้ช่องทางนี้เพื่อส่งเสริมและประสานกับประเทศอื่น ๆ ในการแก้ปัญหาข้ามชาติได้ และที่สำคัญไทยควรมุ่งการวิจัยและการพัฒนาขีดความสามารถทางเทคโนโลยี เพื่อให้ไทยสามารถพัฒนาประเทศเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก และเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมดิจิทัลขั้นสูงในอนาคตท่ามกลางการเปลี่ยนผ่านของระเบียบโลกในโมฆะยามนี้

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนมองว่าระเบียบโลกในโมฆะยามที่กำลังอยู่ในช่วงแห่งการเปลี่ยนผ่านนี้ อาจไม่สามารถทำนายได้ว่าการเปลี่ยนผ่านจะใช้เวลาอีกนานเท่าใด แต่นับเป็นโมฆะยามแห่งการเปลี่ยนที่สังคมการเมืองโลกต้องเผชิญ ซึ่งถ่วงแล้วแต่เป็นภาระจำเป็นสำหรับทุกประเทศที่จะก้าวข้ามไปด้วยกันภายใต้ระเบียบโลกในโมฆะยามแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้ □

บรรณานุกรม

- Andersen, M. S., & Wohlforth, W. C. (2021). Balance of power: A key concept in historical perspective. In *Routledge Handbook of Historical International Relations* (pp. 289-301). Routledge.
- Andreu, M., & Brassett, J. (2020). International Political Economy (IPE). *The Routledge Handbook to Rethinking Ethics in International Relations*, 39.
- Barkin, J. S., & Sjoberg, L. (2019). *International Relations' Last Synthesis? Decoupling Constructivist and Critical Approaches*. Oxford University Press.
- Bellamy, R. (2019). Liberalism. In *Contemporary political ideologies* (pp. 23-49). Routledge.
- Blitz, J., Brunsden, J., & Hughes, L. (2019). Brexit timeline: Key dates in the UK's divorce from the EU. *Financial Times Online*.
- Block, F. (2008). Polanyi's double movement and the reconstruction of critical theory. *Revue interventions économiques. Papers in political economy*, 38: 1-14.
- Blyth, M. (Ed.). (2009). *Routledge handbook of international political economy (IPE): IPE as a global conversation*. Routledge.
- Buch-Hansen, H., & Nielsen, P. (2020). *Critical realism: Basics and beyond*. Bloomsbury Publishing.
- Busch, M. L., & Reinhardt, E. (2003). Developing countries and general agreement on tariffs and trade/world trade organization dispute settlement. *J. World Trade*, 37, 719.
- Carr, E. H. (1951), *The Twenty Years' Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*, London: Macmillan.
- Center, W. (2018). The Key Problem of Our Time: A Conversation with Henry Kissinger on Sino-US Relations. (5, October 2019). Retrieved from <https://www.wilsoncenter.org/article/the-key-problem-our-time-conversation-henry-kissinger-sino-us-relations>
- Chandler, D. (2013). Promoting democratic norms? Social constructivism and the subjective limits to liberalism. *Democratization*, 20(2), 215-239.

- Choi, H. (2021). President Biden and climate change: policy and issues. *Available at SSRN 3847183*.
- Cui, S., & Buzan, B. (2016). Great power management in international society. *The Chinese Journal of International Politics*, 9(2), 181-210.
- Haass, R. (2021). The age of America first: Washington's flawed new foreign policy consensus. *Foreign Aff.*, 100, 85.
- Haggard, S., & Simmons, B. A. (1987). Theories of international regimes. *International organization*, 41(3), 491-517.
- Haynes, J. (2021). Religion and International Relations: What do we Know and how do we Know it?. *Religions*, 12(5), 328.
- Holm, H. H. (2019). *Whose world order?: uneven globalization and the end of the Cold War*. Routledge.
- Hooghe, L., Lenz, T., & Marks, G. (2019). Contested world order: The delegitimation of international governance. *The Review of International Organizations*, 14, 731-743.
- Htun, M., & Ossa, J. P. (2013). Political inclusion of marginalized groups: indigenous reservations and gender parity in Bolivia. *Politics, Groups, and Identities*, 1(1), 4-25.
- Hussain, N., Waseem, R., & Ahmad, R. (2022). Destabilizing Unipolar World And Emergence Of Multi-Polarity: Theoretical Debate. *Webology (ISSN: 1735-188X)*, 19(3).
- Ikenberry, G. J. (2018). Why the liberal world order will survive. *Ethics & International Affairs*, 32(1), 17-29.
- Kenneth Waltz. (1979). *Theory of International Politics*. New York: Random House, pp. 104-105.
- Kirshner, J. (2012). The tragedy of offensive realism: Classical realism and the rise of China. *European journal of international relations*, 18(1), 53-75.
- Kissinger, H. (2014). *World Order Reflections on the Character of Nations and the Course of History*. New York: Penguin Press. *Comillas Journal of International Relations*, (10), 91-92.

- Knock, T. (2019). *To End All Wars, New Edition: Woodrow Wilson and the Quest for a New World Order*. Princeton University Press.
- Kulkarni, A., Sanzgiri, A., & Jha, V. (2021). International Political Economy of Covid-19 Vaccine: Issues & Challenges. *Hmlyan Jr Eco Bus Mgn*, 2(2), 17-23.
- Levitsky, S., & Way, L. A. (2002). Elections without democracy: The rise of competitive authoritarianism. *Journal of democracy*, 13(2), 51-65.
- Lilyblad, C. M. (2019). NGOs in constructivist international relations theory. *Routledge handbook of NGOs and international relations*, 113-127.
- Lombardo, E., & Kantola, J. (2021). Social constructivism. In *The Routledge handbook of gender and EU politics* (pp. 43-55). Routledge.
- Mansfield, E. D., & Rudra, N. (2021). Embedded liberalism in the digital era. *International Organization*, 75(2), 558-585.
- Massad, J. A. (2020). *Islam in liberalism*. University of Chicago Press.
- Mearsheimer, J. J. (2007). Structural realism. *International relations theories: Discipline and diversity*, 83, 77-94.
- Mearsheimer, J. J. (2019). Bound to fail: The rise and fall of the liberal international order. *International security*, 43(4), 7-50.
- Milner, H. V., & Kubota, K. (2005). Why the move to free trade? Democracy and trade policy in developing countries. *International Organization*, 59(1), 107-143.
- Moravcsik, A. (2020). Liberal intergovernmentalism. In *Oxford Research Encyclopedia of Politics*.
- Morris, S. (2023). Development finance cooperation amidst great power competition: what role for the World Bank?. *Oxford Review of Economic Policy*, 39(2), 379-388.
- Ojekemi, O. S., Rjoub, H., Awosusi, A. A., & Agyekum, E. B. (2022). Toward a sustainable environment and economic growth in BRICS economies: do innovation and globalization matter? *Environmental Science and Pollution Research*, 29(38), 57740-57757.
- Sørensen, G. (2006). What kind of world order? The international system in the new millennium. *Cooperation and Conflict*, 41(4), 343-363.

- Van Wyk, J. A., Kinghorn, L., Hepburn, H., Payne, C., & Sham, C. (2007). The international politics of nuclear weapons: A constructivist analysis. *Scientia Militaria: South African Journal of Military Studies*, 35(1).
- Vivares, E. (Ed.). (2020). *The Routledge handbook to the global political economy: Conversations and Inquiries*. Routledge.
- Vreeland, J.R. (2003). *The IMF and economic development*. Cambridge University Press.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. Addison-Wesley.
- Wendt, A. (1992). Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics. *International Organization*, 46(2), 391-425.